

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Martina Horvatić

**DJETINJSTVO I ODRASTANJE U DNEVNICIMA PAULINE P. SANJE
POLAK**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2016. godina

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

**DJETINJSTVO I ODRASTANJE U DNEVNICIMA PAULINE P. SANJE
POLAK**

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Dječja književnost

Mentorica: doc. dr. sc. Valentina Majdenić

Sumentorica: dr. sc. Vedrana Živković Zebec, viši asist.

Student: Martina Horvatić

Matični broj studenta: 2292

Modul: A

Osijek
rujan, 2016.

„Već smišljam o čemu ću pričati svojoj djeci kad budu kao ja. I sigurno, sigurno, sigurno neću daviti s uzornim učenjem i vladanjem! Jer ako budu savršeni, neće imati o čemu pričati kad odrastu.“

(Sanja Polak, *Drugi dnevnik Pauline P.*)

SAŽETAK

U hrvatskoj se dječjoj književnosti predodžba djeteta i djetinjstva mijenjala od samog početka dječjeg romana, od djeteta bez identiteta u 19. stoljeću do i individualnog djeteta na kraju 20. stoljeća. U radu je proučavan položaj djeteta te razdoblje djetinjstva i njegova obilježja u suvremenim romanima hrvatske dječje književnosti. Odabrani su naslovi proučavanja *Drugi dnevnik Pauline P.*, *Pobuna Pauline P.* te *Morski dnevnik Pauline P.* suvremene autorice Sanje Polak. Među navedenim djelima uočava se međusobna razlika u odnosu na dob glavne junakinje očitovana u njezinom razmišljanju i zaključivanju te u formi Paulininog pisanja imenovanih dnevnika. Lik djevojčice Pauline prikazan je kao autonoman dječji lik koji posjeduje samostalnost i odlučnost koja oblikuje njezino djetinjstvo.

Ključne riječi: dječji roman, djetinjstvo, odrastanje, Sanja Polak, Paulina P.

SUMMARY

In croatian children`s literature, the image of a child and of childhood has been changing since the very beginning of children`s novel, from a child without identity in 19th century to individual child in the end of 20th century. The position of the child and the period of childhood and its characteristics in contemporary novels of croatian children`s literature, has been studied in this thesis. Titles that have been chosen for study are *Drugi dnevnik Pauline P.*, *Pobuna Pauline P.* and *Morski dnevnik Pauline P.*, by contemporary author Sanja Polak. Mutual differences are being noticed, among the stated works, in oppose to the age of the main character which is manifested in her reflections and conclusions and also in form of Paulinas writing of the appointed journals. The character of little girl Paulina is shown as autonomous children`s character which owns independence and determination which shapes her childhood.

Key words: children`s novel, childhood, growing up, Sanja Polak, Paulina P.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DJEČJA KNJIŽEVNOST	3
3. DJEČJI ROMAN I NJEGOVE ODREDNICE	4
3.1. Roman i/ili dnevnik	5
3.1.1. Dnevnik	5
3.1.2. Roman o djetinjstvu	6
4. „MITOLOŠKE SLIKE“ O DJETETU	8
5. POJAM DJETETA I DJETINJSTVA OD 19. DO KRAJA 20. STOLJEĆA	9
6. ŽIVOT I STVARALAŠTVO SANJE POLAK	13
7. DJETINJSTVO U SERIJALU DNEVNIKA O PAULINI P.	15
7.1. Dnevnici Pauline P. kao romani o djetinjstvu	15
7.2. Djetinjstvo i odrastanje u dnevnicima Pauline P.	19
7.2.1. <i>Drugi dnevnik Pauline P.</i>	19
7.2.2. <i>Pobuna Pauline P.</i>	29
7.2.3. <i>Morski dnevnik Pauline P.</i>	35
8. ZAKLJUČAK	41
LITERATURA	43
IZVORI	44

1. UVOD

Hrvatski je dječji roman mlada književna činjenica koja je dugi niz godina bila predmetom znanstvenog istraživanja te promatrana s različitih stajališta. Zima (2011) navodi kako ga upravo to čini dobrim polazištem za razmatranje o promjenama u predočavanju djeteta u hrvatskoj dječjoj književnosti. Iznimno zanimljivim za takav tip ispitivanja čine ga njegova djelomična katalogiziranost, popisanost, rasvijetljenost početaka žanra, zatim diskurzivna pluralnost, receptivnost te određene strukturne i tematske podudarnosti u pojedinim vremenskim razdobljima. S druge strane navodi, uviđanje određenih karakteristika pri površnom čitanju dječjeg romana koje se pridodaju dječjem liku: odražavanje utopijskih težnji određene društvene zajednice na dječji lik, dječji lik kao metafora za raznovrsne ideološke interpretacije, pozitivan je onaj dječji lik koji je okrutan prema pripadnicima suprotstavljene strane u dječjim romanima o ratu, dječji je lik negativan ako je okrutan prema ostalim likovima u romanima koji nisu romani o ratu. Interpretacija pozitivnih i negativnih osobina dječjeg lika usko je vezana uz rodni kontekst, odnosno uz težnju društvene zajednice da stvori ideju o djetetu ovisno o vremenskom razdoblju i određenoj društvenoj situaciji: dijete postaje društveni konstrukt (Zima, 2011).

Od samog početka dječjeg romana, slika se djeteta i djetinjstva mijenjala. U 19. stoljeću dijete je prikazano bez identiteta, podređeno odraslima koji kontroliraju i usmjeravaju svaki dio njegova života. Tek se u drugom desetljeću 20. stoljeća uočava centralna uloga djeteta te njegova samostalnost i nezavisnost o odraslima. Društveno uvjetovane pojave pojavljuju se četrdesetih godina 20. stoljeća, dok je razvoj predodžbe o kompetentnom djetetu karakterističan za sedamdesete godine 20. stoljeća. U bogatoj romanesknoj produkciji devedesetih godina 20. stoljeća iščitava se raznolika slika djetinjstva, od stereotipne do potpuno individualizirane. Glavnu vrstu dječjeg romana predstavlja roman o djetinjstvu koji sadrži brojna obilježja toga razdoblja te donosi stvaran prikaz života djece. Razlika između ranijih te suvremenih dječjih romana vidljiva je s obzirom na odrednice dječjeg romana te predodžbu djeteta i djetinjstva.

Djela suvremene autorice Sanje Polak u kojima je glavna junakinja djevojčica Paulina su: *Dnevnik Pauline P.* (2000.), *Drugi dnevnik Pauline P.* (2003.), *Pobuna Pauline P.* (2007.), *Gorski dnevnik Pauline P.* (2012.), *Morski dnevnik Pauline P.* (2013.) i *Skijaški dnevnik Pauline P.* (2015.). Ovaj rad sadrži analizu djetinjstva u trima djelima Sanje Polak.

Promatrana su djela naslovi iz serijala dnevnika o Paulini P.: *Drugi dnevnik Pauline P.* (2003.), *Pobuna Pauline P.* (2007.) te *Morski dnevnik Pauline P.* (2013.). Sva tri djela mogu se promatrati kao romani o djetinjstvu iako su pisani u dnevničkoj formi jer donose slikovit i realističan prikaz djetinjstva i odrastanja glavne junakinje Pauline.

Glavno teorijsko polazište za pisanje ovoga rada bila je knjiga *Kraći ljudi* (2011.) Dubravke Zime u kojoj autorica prikazuje položaj djeteta od 19. do kraja 20. stoljeća, knjige *Povijest hrvatske dječje književnosti - od početka do 1955. godine* (2002.) Milana Crnkovića i Dubravke Težak te *Hrvatski dječji roman* (1998.) Stjepana Hranjeca.

2. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Položaj je dječje književnosti različit te se na nju gleda s različitih stajališta. Nekima je ona skup knjiga na policama dječjih knjižnica, knjige čitane u djetinjstvu, zabava, pouka, umjetnost, knjige koje čitaju djeca, dok je drugima nešto treće (Hameršak i Zima, 2015).

Crnković i Težak (2002) uz definiranje dječje književnosti kao književnosti namijenjene djeci objašnjavaju i ključne dijelove te definicije: književnost, djeca i namjena. Koliko je značenje pojmova jasnije i točnije, toliko je manje nesporazuma. Kao *književnost*, dječja je književnost umjetnost riječi i za nju vrijede sve odrednice kojima se književnost određuje kao umjetnost. Ona kao književnost i umjetnost uvelike pridonosi odgoju. U odnosu na odrasle *djeca* su ograničena u tjelesnim mogućnostima, iskustvima i znanju, u samostalnosti osiguravanja životnih potreba. Dječja percepcija, poimanje svijeta, krug interesa, osjećajnost razlikuje se od odrasle te je razumljivo kako se djeci ne može ponuditi bilo koje književno djelo. Čak i unutar prihvaćene dječje dobi postoje velike razlike u mogućnostima djece te sklonosti k određenom književnom djelu što otežava definiranje pojma dječje književnosti. Gornja se granica djetinjstva sve više snižava. Dok su se ranije dječji pisci obraćali djeci do šesnaeste godine, danas to čine do dvanaeste uz individualne pomake na gore i dolje. Treći je pojam *namjena*. Knjiga je namijenjena djetetu ako ga privlači svojom tematikom, odgovara njegovom interesu i stilski ne nadilazi dječju percepciju (Crnković i Težak, 2002).

3. DJEČJI ROMAN I NJEGOVE ODREDNICE

Zima (2011) navodi Crnkovićevu podjelu romana iz 1966. godine na *realistički roman* odnosno roman o djetetu ili djetinjstvu, dok romane o životinjama te avanturističke romane svrstava u tzv. *granične vrste* koje su samo dijelom dječja književnost. Nadalje, Crnković ključnim karakteristikama dječjeg romana smatra *realističnost*, odnosno tematsku posvećenost teksta djetinjstvu, djecu kao glavne junake i to pojedinačno, u paru ili ujedinjene u družine, problem odnosa djece i odraslih, pustolovnost, humor, uvjerljivost te sretan završetak. Autorica također navodi karakteristike koje čine definiciju dječjeg romana Jože Skoka, a to su: dvojnost „izmišljenog“ i „stvarnog“, dječji likovi i djetetov pogled na svijet (Zima, 2011).

Ivo Zalar i Stjepan Hranjec u svojim studijama definiraju dječji roman te navode i objašnjavaju odrednice istog. Zalar (1978) dječjim romanom smatra sva ostvarenja u kojima su glavni likovi djeca te su napisana jednostavnim i razumljivim jezikom i stilom, dok pojam „roman za djecu“ objašnjava kao granične žanrove (avanturistički, povijesni i znanstveno – fantastični) koji nisu isključivo dječji, ali su djeci bliski, zanimljivi i prihvatljivi. Hranjec (1998) definira dječji roman kao slojevitu pripovjednu vrstu dječje književnosti u kojem su glavni likovi djeca, sa svim svojim doživljajima, strepnjama i nadama. Nadalje, kao najvažniju odrednicu dječjeg romana određuje naraciju, uzbudljivu i napetu priču, odnosno *fabulu*. Dječji roman nije složeno strukturiran, no to nikako ne znači da je manje vrijedan ili siromašniji u odnosu na roman za odrasle. Sljedeću odrednicu dječjeg romana predstavlja *lik* koji je najčešće predstavljen u okviru družine. Često je glavnom liku predodređena uloga vođa te družine ne bi li pokazao i potvrdio svoje kvalitete unutar te grupe. Dok se u romanima za odrasle pojavljuje galerija likova – pojedinaca, u dječjem se romanu javlja kolektivni lik (Hranjec, 1998). Zalar (1978) navodi kako su družine postale neka vrsta „toposa“ u dječjem romanu. *Pustolovnost* i *akciju*, Hranjec (1998) smatra vrlo bitnim odrednicama dječjeg romana. Upravo su romani koji odišu pustolovnošću i akcijom uprizoreni te prenesni na male ekrane za razliku od onih koji ne posjeduju napetost te ubrzo bivaju zaboravljeni. Uz dječji roman veže i fenomen *igre* koja se osim na tematskom planu, odvija i na razini stila (Hranjec, 1998). Zalar (1978) smatra kako svaki dječji roman bez obzira na tematiku ili ideju integrira dječju igru te da bez nje i ne bi bio pravi dječji roman, niti bi njegovi junaci bili istiniti i uvjerljivi. Spomenutim obilježjima dječjeg romana Hranjec (1998) pribraja i *jednostavnost* na

svim razinama: u strukturi, gradnji likova i izričaju. Opisane odrednice dječjeg romana ujedno su i karakteristike koje Zalar navodi u svojoj studiji.

3.1. Roman i/ili dnevnik

Iako sami nazivi knjiga o Paulini upućuju na dnevnike (osim naslova *Pobuna Paulina P.*), u djelima se mogu iščitati brojne odrednice romana o djetinjstvu. S obzirom da se dnevnici Pauline P. u književnoznanstvenoj teoriji promatraju i kao romani i kao dnevnici, u radu će se objasniti najvažnije karakteristike oba žanra.

3.1.1. Dnevnik

Dragica Dragun u svome radu navodi definicije dnevnika i njegove odrednice. Terminološki, dnevnik se određuje kao knjiga u kojoj se bilježe dnevni događaji, ali ti događaji nisu samo dio povijesti jednoga individuuma jer se svjesno ili nesvjesno bilježi i povijest u koju je uronjena događajnost individuuma (Jürgensen, 1991, prema Dragun, 2010).

Dragun kao temeljne odrednice dnevničkoga žanra navodi kontinuirano i neposredno zapisivanje događaja iz zbilje; opisivanje vlastitoga doživljaja i refleksije na izvanjski prostor i samog sebe te specifične naratološke odlike koje se očituju u elementima dnevničkog diskursa – subjekt, temu i izraz. Nadalje, autorica naglašava kako se analizom spomenutih odlika dnevničkoga diskursa otvara perspektiva koja omogućava određivanje kategorija za klasifikaciju dnevnika. Te klasificirajuće kategorije su: identitet dnevničkog subjekta, okvir (obrazloženje povoda i svrhe pisanja dnevnika), tematizacija, naratološke osobine (kategorija vremena i kategorija učestalosti dnevničkog pisanja), odnos između intimnoga, privatnoga i društvenoga te stupanj vjerodostojnosti – stupanj literarnosti. Takvo definiranje kategorija dovodi do tipološke podjele dnevnika na privatne, socijalne, povijesne, filozofske i literarizirane dnevnike (Sablić Tomić, prema Dragun 2010).

Dragun (2010) naglašava kako se posljednja skupina tipova dnevnika razlikuje od prethodnih po tome što prva četiri čine tematsku podjelu dnevnika dok se posljednja skupina odnosi na primjenu različitih naratoloških postupaka u oblikovanju teksta.

Gabelica (2008) navodi kako se vrijednost dnevnika rijetko svodi na dokumentarnost i objektivnost iako se dnevnici mogu promatrati kao dokumentarni tekstovi u kojima osoba koja ih zapisuje pripovijeda o događajima iz svoje okoline. Proces zapisivanja ima terapijski

učinak, omogućuje osobi da sistematizira misli i osjeća je te ih analizira, a svakim ponovnim čitanjem zapisa otkrivaju se novi slojevi i značenja u opisanim događajima. Postupak analize i sinteze pogoduje razvijanju i produblivanju razumijevanja svijeta (Gabelica, 2008).

3.1.2. Roman o djetinjstvu

Glavna vrsta dječjeg romana jest roman o životu djece u stvarnosti, odnosno roman o djetinjstvu. U svome djelu *Povijest hrvatske dječje književnosti* autori Milan Crnković i Dubravka Težak navode i opisuju odrednice romana o djetinjstvu. Kao karakteristike romana o djetinjstvu Crnković i Težak (2002) navode prizore iz dječjih života u stvarnim uvjetima te djecu kao glavne likove. Češće su dječaci junaci romana jer je pisac pogotovo u ranije vrijeme imao određenu slobodu ako su u pothvatima (na primjer bijegu iz kuće) sudjelovali dječaci. Nadalje, nerijetko je u središtu radnje dječji par, dječak i djevojčica te je jednom aktivniji dječak, a drugi put djevojčica. U romanima o djetinjstvu mnogo se puta opisuju skupine djece, organizirane u družine kojima je cilj izvesti nekakav pothvat, a uloga organizatora i vođe obično pada na dječaka.

Autori naglašavaju kako su općenito djeca u takvim romanima starije dobi (oko deset godina) te pripadaju različitim društvenim slojevima i sredinama. Dugo su se dječji junaci predstavljali kao nesretna djeca (napuštena ili izgubljena djeca, siročad, djeca roditelja koji su naglo osiromašili), a česta su i bolesna djeca. Razvijanjem romana o djetinjstvu, nesretna se djeca zamjenjuju „običnom“ djecom opisanom unutar obitelji, škole, za vrijeme praznika, a najčešće u igri i smišljanju pothvata. Tip junaka postaje spretno, dosjetljivo, slobodno, smiono i dopadljivo dijete, dijete koje ne treba žaliti niti mu se diviti.

Odnos odrastao – dijete u dječjem je romanu o djetinjstvu različit. U tzv. obiteljskom romanu djeca su istaknutiji članovi obitelji, no ravnopravni s odraslima. U nekim romanima djeca zauzimaju sva mjesta te se odrasli gotovo i ne pojavljuju. Ponekad je odraslima dodijeljen lik negativca koji je bitan za povećanje napetosti radnje, katkad su likovi čije postupke djeca kritiziraju, a nekad dječji saveznici.

Crnković i Težak smatraju kako svoju vrijednost dječji junak postiže promišljanjem, organizacijom te izvođenjem nekakvog pothvata (uloviti lopova, otkriti tajnu, pronaći izgubljenog prijatelja, popraviti mlin). Pothvat može biti jedan koji obuhvaća cijeli roman, no roman može sadržavati i više manjih pothvata. Dječjem romanu pothvat predstavlja najvažnije, tematsko i izražajno sredstvo za osvajanje čitatelja i stvaranje napetosti. Što se

dječji junaci više ističu u svojim pothvatima, to su simpatičniji čitateljima. Autori neusklađenost dječjeg pothvata s dječjim mogućnostima smatraju opasnošću za uvjerljivost dječjeg romana.

Roman o djetinjstvu nije avanturistički roman u kojem će dječji junak prijeći vlastite granice, već opisuje prizore iz realnoga života u kojem dječje avanture ne prelaze određene granice. Stil su i izraz takvoga romana jednostavni, a završetci sretni. Roman o djetinjstvu najčešće je kratak i raščlanjen u poglavlja (Crnković i Težak, 2002).

4. „MITOLOŠKE SLIKE“ O DJETETU

Dubravka Zima u svojoj studiji *Kraći ljudi* proučava povijest dječjeg lika i prikaz djetinjstva u hrvatskom dječjem romanu. Teorijsku podlogu svoga istraživanja zasniva na polazištima istaknutih teoretičara dječje književnosti i djetinjstva koji pojam *dijete* shvaćaju kao konstrukt u koji se upisuju povijesna i društvena značenja, a ne kao identitet. Različite društvene zajednice na različite načine razumiju i definiraju djetinjstvo. Prema engleskom sociologu Chrisu Jenksu istraživanje djetinjstva, odnosno djeteta moguće je jedino kao istraživanje različitih tipova diskursa koji tvore društveni pojam djeteta. Njegova se metodologija odnosi na Nietzscheovo suprotstavljanje apolonskog i dionizijskog elementa u zapadnoj civilizaciji koja je dijete tijekom svoje povijesti i sadašnjosti vidjela u suprotstavljenim „mitološim slikama“. Te su slike upravo samo slike djeteta, no oblikuju diskurse kojima se pristupa djetetu.

Dionizijska je slika o djetetu počiva na kršćanskoj predodžbi o izvornom grijehu te koja dijete prikazuje kao biće podložno utjecajima, osobito zlima. Ono dolazi na svijet kao građa koju treba oblikovati, a zadaća je odrasloga nadzirati proces koji će dijete usmjereno na užitak uputiti kako da postane vrijedan pripadnik zajednice pri čemu takav odnos definira moralno vodstvo odrasloga i dječje slijeđenje toga vodstva.

Apolonska slika o djetetu prikazuje dijete kao nevino, anđeosko, neokrznuto od društva te blisko prirodi, fantastici i intuitivnom. Dijete je različito od odrasloga te zaslužuje posebnu pozornost i postupak. Ono na svijet dolazi dobro, a dužnost je odrasloga očuvati izvornu dobrotu (Zima, 2011.).

5. POJAM DJETETA I DJETINJSTVA OD 19. DO KRAJA 20. STOLJEĆA

Povijest hrvatskoga dječjeg romana pokazuje nekoliko različitih obrazaca predočavanja djeteta, od djeteta koje nema identitet u 19. stoljeću do negeneraliziranog i problemskog djeteta na kraju 20. stoljeća. U knjizi *Kraći ljudi* Dubravke Zime u trinaest se poglavlja (uz objašnjenje pojma dječjeg i adolescentskoga romana) postupno opisuje povijest dječjeg lika u hrvatskome dječjem romanu devetnaestoga i dvadesetoga stoljeća.

Dječji je roman u 19. stoljeću obilježen poteškoćama određivanja karakteristika vrste i namijenjenosti. U dječjim se romanima 19. stoljeća marginalne društvene grupe (ponajprije djeca, ali i žene) funkcionaliziraju te time zadržavaju na marginalnoj društvenoj poziciji. Nastojalo se tim društvenim grupama odrediti funkciju poput majčinstva, učenja i nastojanja da se uz pravilne primjere odraste u korisnog i moralnog člana zajednice što se postiže pripovijedanjem o ispravnim ili negativnim primjerima. Likovi su unutar narativnog koda, oni funkcioniraju kao paradigme ispravnog života. Postoje i romani koji donose negativne primjere i načine njihovoga ispravljanja. Romani 19. stoljeća malo vremena posvećuju igri smatrajući ju jednom od nekorisnih stvari koja ne vodi usvajanju novih sadržaja ili korisnih znanja. Djetetova je okolina uzorna u etičkom, emocionalnom, intelektualnom i estetskom smislu u kojoj raste jednako uzorno dijete čije djetinjstvo prolazi bez ijednog događaja koji bi uništio savršen red. Dijete je podređeno odraslima koji kontroliraju i usmjeravaju svaki dio djetetova života ne ostavljajući mu pritom prostor niti slobodu. Odrasli cilj odgoja vide u djetetovom oponašanju njihovoga razmišljanja, ponašanja i postupanja. Zima navodi tri pojma koja određuju odnos odraslih i djece: *poslušnost*, odnosno *oponašanje odraslih*, *doličnost* i *korisnost*. Kreativnost, odnos prema drugoj djeci, školski uspjeh, manje su bitne kvalitete u odnosu na poslušnost te se sve karakteristike odnose na prisutnost ili odsutnost poslušnosti kao ključne kategorije u odnosu odrasli-djeca.

Sam početak 20. stoljeća ne pokazuje promjene, dječji romani objavljeni oko 1900. dječjem liku pristupaju na jednak način kao i njihovi prethodnici iz 19. stoljeća. Tek se u drugom desetljeću 20. stoljeća uočava pomak iako se u pojedinim romanima mogu iščitati ideje o djetetu kao biću bez identiteta ili funkcionaliziranje dječjeg lika. Dijete u romanima zadobiva centralnu ulogu te se više ne može govoriti o djeci kao marginalnoj društvenoj skupini niti o funkcionaliziranju djeteta. Dječji lik postaje aktivan, pokreće radnju, konstruira vlastiti identitet te uspijeva zadobiti određenu samostalnost i neovisnost o odraslima. Navedene se

karakteristike uočavaju u klasiku hrvatske dječje književnosti i jednom od najvažnijih romana hrvatske dječje književnosti – *Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića* Ivane Brlić-Mažuranić. U mnogim romanima 20. stoljeća dječji likovi svoju samostalnost iskorištavaju za dobrobit zajednice što se može objasniti kao pokušaj interpretacije autorovih ideja o svrsi dječje književnosti, ideje o djetetu i djetinjstvu kao i predodžbe o djetetovoj ulozi unutar zajednice. Zima opisuje glavne junake kao idealna bića koja zadržavaju svoju izvornu čistoću i bezgrješnost te su im pridodane osobine poput plemenitosti, požrtvovnosti, marljivosti, vedrine, optimizma, altruizma, pameti i dr. Dječji lik je individualiziran i autonoman, posjeduje samostalnost i odlučnost koja oblikuje njegov život i živote njegovih bližnjih (Zima, 2011).

Početak tridesetih godina 20. stoljeća donosi kolebanja oko sadržaja pojma „dijete“. Društveni se procesi poput promjena u obrazovnom sustavu, institucionalizacije obrazovanja, zakonske regulative dječjeg rada i s time povezane promjene percepcije djeteta u ekonomskom smislu, stvaranje temeljnih uvjeta za održavanje života, jačanje utjecaja države na području socijalne politike, ali i slutnja novog rata u određenoj mjeri ogledavaju i u romanesknom diskursu u obliku nesigurnosti u značenja pojma „djeteta“. Uočava se postojanje različitih tipova misli i govora o djetetu, od modela djeteta kao bića bez identiteta, čija je jedina uloga odrastanje i napuštanje razdoblja djetinjstva do idealizacije djeteta kao Jenksova „apolonskog“ djeteta koje ne podliježe društvenom utilitarizmu te je blisko prirodi, spontano i nevino, a odrastanjem izlazi iz „raja“. Upravo ta ideja o dječjoj nevinosti ostvaruje u ovome desetljeću potpunu afirmaciju i to u nizu različitih interpretacija. Dječji roman u tridesetim godinama 20. stoljeća ideju o dječjoj nevinosti prikazuje u društvenom smislu. Dijete prebiva u utopijskome prostoru, slobodno je od konformizma te sve to odrastanjem gubi. Dok je odrastanje u 19. stoljeću metafora identiteta, u tridesetim godinama 20. stoljeća ono je metafora gubitka te se u tom smislu i dječji romani koji su tada nastali razlikuju s obzirom na metaforičko značenje koje pridodaju odrastanju.

U dječjim romanima četrdesetih godina 20. stoljeća Zima uočava društveno uvjetovane pojave: kolektivizam, utilitarnost i dokidanje autonomnosti djeteta. Kolektivizam u kontekstu društvene percepcije djeteta predstavlja način funkcionalizacije djeteta na nekoliko razina: djeca udružena u skupine uspješno rješavaju probleme koje pojedinačno ne bi mogli riješiti, rodoljubna interpretacija kolektivizma, kolektivizam kao poluga udruživanja odraslih i djece. Kolektivizam i dokidanje autonomnosti djeteta osim kao društveno uvjetovane pojave, mogu se shvatiti i kao oblik eskapizma jer dječji roman u prvoj polovici četrdesetih godina ignorira rat kao tematski poticaj, dok se u drugoj polovici četrdesetih godina, u romanima koji

tematiziraju rat, pojavljuje ideologiziran dječji lik kao dominantna predodžba djeteta u dječjoj prozi o ratu u hrvatskoj književnosti. Treći je pojam koji obilježava četrdesete godine 20. stoljeća utilitarnost u obrazovnom smislu; u određenom se broju romana romaneskni diskurs smatra pogodnim prostorom za obrazovne sadržaje.

Sedmo je poglavlje knjige autorica posvetila romanima o ratu. Zima dijeli hrvatsku dječju književnost o ratu u dva velika tematska kruga: dječju književnost o Drugom svjetskom ratu i dječju književnost o Domovinskom ratu, u kojima je dominantna forma roman, a kraće prozne forme češće su u prvom tematskom krugu. Nekoliko je pretpostavki zajedničko svima ili većini autora dječjih romana ratne tematike. Prva je pretpostavka ono o strahoti rata, rat se ne predstavlja kao društveni fenomen, već kao niz strašnih događaja, teško shvatljiva, okrutna stvarnost u dječjim životima. Nadalje, autori dječjih romana o ratu odabiru između dvije pripovjedne perspektive. Prva je ona koja pokušava o ratu pripovijedati onako kako ga vidi i doživljava dijete. Druga je perspektiva ona koja rat pripovijeda na način na koji odrasli djetetu tumače, opisuju rat i ratna zbivanja, što uključuje ideologiziranost diskursa, shematičnost i funkcionaliziranje dječjih likova. U dječjim romanima koji su ispričovijedani na način prve spomenute pripovjedne perspektive, dječji likovi nisu podvrgnuti ideologizaciji. Zanimljivo je, da se u pojedinim dječjim romanima o ratu pokušava (ali ne uspijeva uvijek) izbjeći ideologiziranje dječjih likova.

Peto desetljeće 20. stoljeća koristi već poznate strukturne obrasce uz novu projekciju idealiziranoga djeteta kao ekstremne projekcije jenksovske „apolonske“ slike djeteta u romanima koji tematiziraju rat ili poratno razdoblje. Pedesete su godine obilježene radom Milivoja Matošeca i Ivana Kušana čiji romani predstavljaju pomak u književnom smislu, ali i u slici djeteta koja se očituje u njihovim dječjim likovima. Obojica autora odbacuju Jenksovu „apolonsku“ ideju djeteta te nastoje dječji lik oblikovati autonomno čime otvaraju pitanje „nove“ slike djeteta i njezina sadržaja.

Šezdesete godine 20. stoljeća u kontekstu hrvatskoga dječjeg romana predstavljaju zanimljivo područje istraživanja zbog raznih utjecaja i predodžbi koje oblikuju dječju književnost. Matošec i Kušan i u šezdesetim godinama predstavljaju važan dio romaneskne produkcije. U svojim romanima i tada na različite načine afirmiraju novu, nestereotipnu sliku djeteta, no njihova dominacija ne utječe na formiranje slike o djetetu u radu njihovih romanesknih suvremenika čiji su romani obilježeni uglavnom stereotipnim predodžbama o djetetu (Zima, 2011).

Za sedamdesete godine 20. stoljeća karakterističan je razvoj predodžbe o kompetentnom djetetu u romanima u kojima se problematizira položaj djeteta prema autoritetima. Kod autora

romana sedamdesetih godina Zima opisuje društvenu uvjetovanost dječjeg lika i značenja što ih povijesni trenutak u njih upisuje. „Apolonski“ oblikovani dječji likovi Nade Iveljić iščitavaju se kao žrtve raznih životnih okolnosti koji sposobni riješiti svoje probleme napuštaju poziciju žrtve te postaju kompetentnim dječjim likovima. Hrvoje Hitrec svojim romanima pokazuje složenost definiranja predodžbe o potpuno individualiziranom djetetu te pokazuje svoje nepristajanje uz očekivane obrasce upisivanja društvenih sadržaja u pojam djeteta (Vrcić-Mataija, 2012).

Zima (2011) naglašava složenost i zagonetnost predodžbe o djetetu osamdesetih godina 20. stoljeća. Kod nekih autora prevladava predodžba o Jenksovu „apolonskom“ djetetu i njegovoj bliskosti prirodi i fantastici, dok se drugi opiru ideji o djetetu kao konstruktivnom čija značenja ispisuje netko drugi te nastoje oblikovati nesimbolični, nereprezentativni dječji lik ili lik adolescenta. Raznolikost se predodžbi o djetetu očituje u nesigurnosti, problematiziranju dječjeg lika te u romanima toga vremena.

Devedesete godine 20. stoljeća obilježene su raznim društvenim „potresima“ koji su se na razne načine odrazili u književnom svijetu, od rata koji postaje plodna tema u dječjoj književnosti, i njegovih posljedica, do promjena u samom književnom sustavu poput pojave novih dječjih biblioteka i nestajanje starih. Takve društvene promjene odražavaju se i na predodžbu o djetetu koja tada predstavlja bitnu promjenu za dječji književni sustav. Nakon složenosti slike djeteta i napuštanje „generaliziranoga“ djeteta u prošleme desetljeću, dolazi do pojednostavljivanja predodžbe o djetetu i stereotipne projekcije djetinjstva. Egzistencijalna ugroženost djeteta u ratu u prvi plan stavlja predodžbu o djetetu koje je žrtva ili treba zaštitu odraslih te koje je primjereno tome „apolonsko“. U devedesetima svoje prve romane objavljuju i neki autori (Sanja Pilić, Hrvoje Kovačević, Branka Primorac) koji se do tada nisu afirmirali ni u dječjem ni u nedječjem književnom sustavu, no i oni (Miro Gavran, Sanja Lovrenčić, Darko Macan) koji su se djelomice afirmirali u drugim književnim ili kulturnim sustavima (Zima, 2011). U bogatoj romanesknoj produkciji iščitava se raznolika slika djetinjstva, od stereotipne do potpuno individualizirane. Predodžba problemskog, individualnog, originalnog djeteta očituje se u okvirima nekonvencionalnih obitelji, dok neki od junaka donose predodžbu drukčijega tipa problemskog djeteta koje djeluje izvan zajednice odraslih i pod utjecajem je sve prisutnije popularne kulture (Vrcić-Mataija, 2012).

6. ŽIVOT I STVARALAŠTVO SANJE POLAK

Sanja Polak hrvatska je spisateljica za djecu. Rođena je 5. studenog 1968. u Zagrebu. 1988. godine završava dvogodišnji, a 2005. četverogodišnji studij na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu. Od 1991. godine radi u osnovnoj školi Davorina Trstenjaka u Zagrebu. Glavna je urednica dječjeg časopisa *Prvi izbor*, a objavljuje i unutar časopisa *Smib* i *Radost*. Vrlo je aktivna u pisanju za djecu i mlade. Piše scenarije za dječje emisije u obrazovnom i dječjem programu Hrvatskoga radija i televizije te čitanke i vježbenice za hrvatski jezik u nižim razredima osnovne škole. Članica je Društva dječjih pisaca, Društva hrvatskih književnika, Hrvatskoga čitateljskoga društva, Matice hrvatske i Hrvatskoga društva istraživanja dječje književnosti.

Prvi roman Sanje Polak *Dnevnik Pauline P.* (2000.) stekao je veliku popularnost. U romanu su u dnevničkoj formi prikazani motivi svakidašnjega života suvremenoga djeteta koji postižu dojam uvjerljivosti i autentičnosti, a izabrane zgode odišu dobrotom i vedrinom. Potaknuta velikim uspjehom *Dnevnika Pauline P.*, autorica je napisala još pet naslova u kojima se kao glavni lik pojavljuje djevojčica Paulina: *Drugi dnevnik Pauline P.* (2003.), *Pobuna Pauline P.* (2007.), *Gorski dnevnik Pauline P.* (2012.), *Morski dnevnik Pauline P.* (2013.) i *Skijaški dnevnik Pauline P.* (2015.). Osim serijala u kojemu je protagonistica djevojčica Paulina, Sanja Polak napisala je i niz drugih naslova: *Petrica Pričalica* (2005.), *Mali Jan ima plan* (2008.), *Dnevnik dobrih anđela* (2010.), *Mala Ema straha nema* (2014.).

Za svoje književno stvaralaštvo Sanja Polak nagrađena je više puta. *Drugi dnevnik Pauline P.* nagrađen je 2004. godine književnom nagradom „Mato Lovrak“ za najbolji dječji roman, a *Petrica Pričalica* nominirana je 2006. godine za međunarodnu književnu nagradu „Mali princ“. Prema tekstovima romana *Dnevnik Pauline P.* i *Drugi Dnevnik Pauline P.* napravljena je kazališna predstava za djecu. (Hrvatska književna enciklopedija, 2010-2012) i (<http://www.hdkdm-klubprvihpisaca.hr/polak-sanja/>)

Stvaralaštvo Sanje Polak odiše duhom suvremenosti o čemu svjedoče i stilski postupci koji obogaćuju njezina djela, a koje Hranjec (2006) navodi kao karakteristike suvremene književnosti: verbalna igra, zaigranost, ironizacija, u smislu „nove angažiranosti“ i opreke pedagogiziranju; žanrovska neodređenost; sinkronijske sveze s masovnom kulturom, primjerice sleng. U svojim knjigama iznosi život, brige, nedaće, radosti današnjega djeteta, odnosno suvremenu svakodnevicu djeteta. Autorica, iznoseći situacije i događaje koji su sastavni dio života više-manje svakog današnjeg djeteta, nastoji pridobiti pozornost i

potaknuti znatiželju čitatelja. Razlog zanimljivosti nalazi se upravo u svakodnevnim i nerijetkim situacijama (Kos-Lajtman, 2011). Težak (2014) prepoznaje u pisanju ove suvremene autorice duh Jagode Truhelke koji se očituje u obiteljskom ozračju i želji da djelo pomogne u izgrađivanju pozitivne ličnosti čitatelja. Mnoga će djeca prepoznati nekoga od svojih bližnjih, prijatelja ili susjeda u likovima knjiga Sanje Polak, a možda čak i sebe. Upravo to može biti razlog velike popularnosti Pauline P. među djecom. Paulina je jedna od njih, muče ju isti problemi, veseli se istim stvarima kao i njezini čitatelji. Pišući o Paulini u šest dosad objavljenih knjiga (*Dnevnik Pauline P.*, *Drugi dnevnik Pauline P.*, *Pobuna Pauline P.*, *Gorski dnevnik Pauline P.*, *Morski dnevnik Pauline P.*, *Skijaški dnevnik Pauline P.*), Polak se prisjeća vlastitoga djetinjstva, uspona i padova, radosti i tuge, strahova, razigranosti i znatiželje te sve to čitateljima predstavlja u djevojčici Paulini. Djela o Paulini sadrže i zgode koje je Sanja Polak proživjela sa svojim učenicima kao učiteljica.

Nadalje, Težak pripovijedanje Sanje Polak opisuje kao pripovijedanje koje obiluje smijehom, toplinom, vedrinom, nježnošću i svime onime što život čini ljepšim, smislenijim i svrhovitijim. Jezičnu čistoću čini jednostavan izraz blizak djeci i jezično korektan. Polak u svojim djelima ne pokazuje naklonost lirizmu i naglašenoj slikovitosti. Usvajanje i upoznavanje s korisnim podacima također je prisutno u djelima Sanje Polak. Na primjer, u *Gorskom dnevniku Pauline P.* glavna junakinja (s njom i čitatelji) odlazi u školu u prirodi u brda, a u *Morskom dnevniku Pauline P.* na more (Težak, 2014).

Sanja Polak produktivna je i uspješna autorica čija djela djeca rado čitaju. I sama autorica ističe radost pisanja: „Djeca su djeca, priče su priče. Nitko ne zna njihove putove... Ni ja ne znam svoj put. Samo znam da sam beskrajno sretna i bit ću beskrajno sretna sve dok me putem budu pratila djeca i priča.“ (Pilaš, 2004:137) S obzirom na veliku popularnost serijala o Paulini P. među djecu, autorica možda isti odluči obogatiti još kojim nastavkom.

7. DJETINJSTVO U SERIJALU DNEVNIKA O PAULINI P.

Naslovi u serijalu o Paulini P. (*Dnevnik Pauline P.*, *Drugi dnevnik Pauline P.*, *Pobuna Pauline P.*, *Gorski dnevnik Pauline P.*, *Morski dnevnik Pauline P.*, *Skijaški dnevnik Pauline P.*) pisani su u dnevničkoj formi te se u znanosti o hrvatskoj dječjoj književnosti promatraju i proučavaju kao dnevници (v. Dragun, 2010) i kao romani (v. Zima, 2011). U navedenim se naslovima prepoznaju elementi romana o djetinjstvu u kojima Paulina kroz dnevničku formu pripovijeda o svome odrastanju, djetinjstvu i svemu što to razdoblje obilježava. Ovaj rad sadrži analizu djetinjstva u trima naslovima o Paulini: *Drugi dnevnik Pauline P.*, *Pobuna Pauline P.* te *Morski dnevnik Pauline P.*

7.1. Dnevници Pauline P. kao romani o djetinjstvu

U drugoj knjizi o Paulini koja nosi naziv *Drugi dnevnik Pauline P.*, Paulina je polaznica četvrtoga razreda, godinu dana starija nego u prvom nastavku. Paulina svaki mjesec, u trajanju jedne školske godine, opisuje tri događaja. Teme su uglavnom iste kao u prvom dnevniku, škola, slobodno vrijeme, obitelj, dogodovštine, nova poznanstva i sl.

U trećem romanu o Paulini, *Pobuni Pauline P.*, Paulina je četrnaestogodišnjakinja. Njezini dnevnički zapisi otkrivaju kako je to biti tinejdžerica u 2007. godini. Glavna junakinja pronalazi dnevnik svoje majke iz 1982. godine te uz svaki svoj zapis u određenom mjesecu prilaže zapis iz majčina dnevnika u kojem se opisuje problem sličan njezinome.

Morski dnevnik Pauline P. obavljen je peti u serijalu o Paulini. Glavna junakinja u ovome dnevniku opisuje događaje, zgone i nezgone u školi u prirodi u Zadru gdje boravi sa svojim razredom. Paulina bilježi zapise po danima. Opisuje dane prije putovanja, dane provedene u školi u prirodi te povratak kući i u školske klupe po dijelovima dana (jutro, prijepodne, podne, poslijepodne, večer) te obilježava i vrijeme zbivanja opisanoga događaja. Iako je *Morski dnevnik Pauline P.* objavljen zadnji među navedenim djelima, glavna je junakinja mlađa nego u romanu *Pobuna Pauline P.* u kojemu je polaznica osmoga razreda.

Sva tri navedena djela duhovito i poučno opisuju situacije i događaje koji su sastavni dio života djeteta današnjice što će pokazati daljnja analiza u kojoj su neke odrednice romana o djetinjstvu oprimjerene navodima iz opisanih romana.

Crnković i Težak (2002) opisuju tip junaka romana 20. stoljeća kao spretno, dosjetljivo i smiono dijete, dijete opisano unutar obitelji, u školi ili za vrijeme praznika koje najčešće vrijeme provodi igrajući se ili smišljajući pothvate. Upravo takav tip junaka je Paulina P., što se očituje u njezinom razmišljanju, zaključivanju, ponašanju u svakodnevnim situacijama, opisu obiteljskih i školskih događaja u kojima sudjeluju njezini roditelji, bake i djedovi, prijatelji i učitelji. Glavna junakinja živi u obitelji u kojoj je jedinica, s oba roditelja, ima baku i djeda. Prema Crnkoviću i Težak (2002), u ranijim su romanima glavni likovi bili najčešće dječaci kako bi autori imali veću slobodu u opisivanju i smišljanju pothvata, dok se u suvremenoj književnosti takvi prikazi gube te se sve češće u ulozi glavnog lika pojavljuju i djevojčice kojima se pridružuju osobine za koje se smatralo da su primjerenije dječacima. Paulina je vesela, savjesna, ponekad neposlušna djevojčica sklona nestašlucima koja voli i cijeni svoje roditelje bez obzira na česte nesporazume i razmirice među njima. Paulinini se nestašluci u većoj mjeri očituju u drugom te morskome dnevniku, nego u *Pobuni Pauline P.* Razlog je tome Paulinina starija dob u romanu *Pobuna Pauline P.* u kojem glavnu junakinju određuju razvijenije viđenje sebe i drugih te zrelije razmišljanje.

Djeca su istaknutiji članovi obiteljskoga kruga te su odrasli i djeca na planu tzv. obiteljskoga romana ravnopravni (Crnković i Težak, 2002). Tako je i u djelima o Paulini. U romanima je uočljiva stalna prisutnost odraslih, ponajviše Paulininih roditelja i učitelja. Za razliku od *Drugog dnevnika Pauline P.* i *Morskog dnevnika Pauline P.*, u *Pobuni Pauline P.* odnos je s majkom najviše istaknut kroz različite razmirice što je karakteristično zbog dobi protagonistice. Isticanje nad članovima obitelji uočljivo je u Paulininom načinu opisivanja svakodnevnih situacija, razmišljanju, donošenju odluka, prikazivanju odnosa s odraslima te samim time što je djevojčica Paulina glavna junakinja romana, vlasnica dnevnika. Takvo isticanje vidljivo je i u Paulininom razgovoru s majkom u kojem se ponaša ravnopravno te iznosi vlastite argumente. Primjerice, u *Drugom dnevniku Pauline P.*, glavna junakinja zanemaruje školske dužnosti što dovodi do razmirice između Pauline i njezine majke:

„ Na samom početku sto osamnaeste epizode *Uvijek ću te voljeti* uletjela je mama u stan i počela vikati:

- Bila sam u školi! Učitelj kaže da ništa ne radiš. Pokaži mi bilježnice!
- Samo da završi serija!
- Sve je to zbog tvojih glupih serija! – ugasila je televizor.
- Prestani buljiti u taj glupi televizor!

- Prestani buljiti u te pametne knjige i kompjutor!“ (Polak, 2012:61-62)

U *Pobuni Pauline P.* glavna junakinja kritizira školske uvjete koje smatra lošim i neprimjerenim te učitelje koje naziva hladnim robotima, što također rezultira neslaganjem s majkom:

„Kad sam o tome pričala mami, ona je pametno izjavila:

- Ma daj, Paulina! Bitan je sadržaj, ne forma. Školu čine ljudi, a ne zgrada.
- Ljudi? Ma gdje si ti u školi vidjela ljude?
- Paulina, prestani! Kako te nije sram?
- Nisam baš sigurna da su i profesori ljudi, ali ako ti tako kažeš, reći ću ono što najviše voliš čuti.

Dobro, mama.

Znam da sam se zaletjela i da mi je jezik brži od pameti, ali ponekad se pitam jesu li ti profesori ikad imali trinaest godina. Ponašaju se poput robota. Zrače toplinom velikih santi leda. Zapovijedaju strože od bilo kojega generala. Viču glasnije od bilo kojega prodavača krumpira na veliko. Imala bih o njima još puno toga napisati, ali nije baš zgodno.“ (Polak, 2009:54)

S obzirom da je u *Morskom dnevniku Pauline P.* naglasak na događajima koji se zbivaju u školi u prirodi u Zadru, u romanu se u manjoj mjeri nego u ostala dva romana opisuje odnos s Paulininim roditeljima. Isticanje djece nad odraslima vidljivo je u ravnopravnosti u razgovoru učenika i učitelja o kućnom radu i redu škole u prirodi:

„Mikićka je brzo i glasno izgovorila ovo što sam sad napisala i svi smo je začuđeno slušali. Bila nam je malo čudna.

- A kupanje? – pitao je Luka. – Kad ćemo se kupati?
- Nema kupanja. Kakvo kupanje, pa nije ljeto – otresla se Mikićka.
- A igra? – pitao je Matej. On je jedini bio hrabar postaviti takvo pitanje.
- - Pa došli smo se igrati – rekao je učitelj. – Igramo se da smo odrasli.
- Da! Igramo se života kao da smo odrasli – pojasnila je Sunčica.

Ha-ha! Jako smiješno.“ (Polak, 2013:55)

Jedna od odrednica romana o djetinjstvu jest pothvat koji je tematski i izražajno najvažniji postupak za osvajanje čitatelja (Crnković-Težak, 2002). U Paulininim dnevnicima nemamo velike pothvate kao što to čine djeca u nekim romanima o djetinjstvu, već se radi o brojnim svakodnevnim situacijama i epizodama iz života. U *Drugom dnevniku Pauline P.* učenici potaknuti knjigom *Družba Pere Kvržice* odlučuju urediti školsko igralište:

„ - Svaki od nas može biti Pero, samo ako to želi – rekao je učitelj.
- Pa da! – rekla sam ja. – Superideja. Budimo Perina družba i umjesto mlina očistimo i uljepšajmo školsko igralište.“ (Polak, 2012:126)

U *Morskom dnevniku Pauline P.* djevojčica Paulina opisuje dane provedene u školi u prirodi. U školi u prirodi uz brigu o sebi, učenici su pripremali članke, izvješća i vijesti za posebno izdanje razrednog časopisa *Jupi*:

„Do kraja dana moram napisati barem pet vijesti, dva izvješća ili reportaže i jedan intervju. Tako sam obećala Sunčici i Paulini. Tek kad smo se razišli, jer smo se dogovorili da danas radimo i pišemo na terenu, u meni je zazvonilo pitanje:

- Pa kako ću ja sve to?

Malo sam u panici. Zapravo, puna sam panike.

Moram se smiriti i sto puta ponoviti: »Ja to mogu!«

Smislit ću već nešto.“ (Polak, 2013:100)

7.2. Djetinjstvo i odrastanje u dnevnicima Pauline P.

Drugi dnevnik Pauline P., *Pobuna Pauline P.* i *Morski dnevnik Pauline P.* kao romani o djetinjstvu donose brojna obilježja djetinjstva i odrastanja. U spomenutim se djelima ne prati Paulinina kronološka dob. Iako je *Morski dnevnik Pauline P.* (2013.) izašao posljednji među spomenutim romanima, Paulina je u njemu mlađa nego u romanu *Pobuna Pauline P.* (2007.). Razlike u navedenim djelima proizlaze iz psihološkoga razvoja glavne junakinje pa se tako mijenjaju njezina razmišljanja i iskustva. U analizi djetinjstva u navedenim romanima promatrat će se obilježja toga razdoblja: odnosi djece i odraslih što uključuje odnos s roditeljima, učiteljem, važnost odgoja, položaj djece i odraslih u romanu te ključne pojedince u Paulininom životu, zatim, odnosi s vršnjacima i važnost prijateljstva, stav prema školi i učenju, Paulinini postupci i razmišljanja, Paulinina okolina, način provođenja slobodnog vremena, utjecaji medija na glavnu junakinju i stav prema tehnološkim dostignućima. Određena obilježja oprimjerit će se citatima iz imenovanih romana.

7.2.1. *Drugi dnevnik Pauline P.*

U drugoj knjizi o Paulini, glavna je junakinja polaznica četvrtoga razreda. Teme su uglavnom iste kao u prvom romanu o Paulini: škola, slobodno vrijeme, prijateljstva, obitelj te razne dogodovštine (Kos-Lajtman, 2011). Dragun (2010) kao najuočljiviju razliku u odnosu na *Dnevnik Pauline P.* navodi nedostatak uvodnih smjernica te Paulinin *post scriptum* u kojem iznosi zaključak, pouku izvedenu iz vlastitoga iskustva. Etički principi koje bi djeca trebala usvojiti, dolaze od glavne junakinje, vršnjakinje čitatelja, a ne odrasle osobe te stoga zvuče zanimljivo, kao dio zabave, a ne kao dosadna pouka (Težak, 2014).

Paulina u svome dnevniku često opisuje odnose s odraslima. U *Drugom dnevniku Pauline P.* djevojčica Paulina ravnopravna je odraslima te posjeduje određenu slobodu. Odrasli u ovome romanu cilj odgoja ne vide u oponašanju njihova mišljenja i ponašanja, već glavna junakinja određene odgojne vrijednosti stječe kroz različita vlastita iskustva i životne situacije.

Paulina najviše piše o odnosu sa svojom majkom, iz čega se može zaključiti kako joj majka predstavlja vrlo važnu, ako ne i najvažniju odraslu osobu u životu. Ostali odrasli pojedinci koji obilježavaju Paulinin život i utječu na formiranje njezina identiteta su njezin otac, učitelj, baka i djed. U *Drugom dnevniku Pauline P.* kao bitan odnos odraslog pojedinca i Pauline

opisuje se odnos s Ivanom mamom, tetom Miricom. Teta Mirica za razliku od Paulinine mame nije zaposlena te slobodno vrijeme provodi u raznim aktivnostima i igri s vlastitom djecom. Glavna junakinja ponekad pokazuje nerazumijevanje prema odraslima. Uočava da su i roditelji skloni neracionalnom ponašanju te da čine pogreške:

„Ma znam ja što je štednja. To je ono što moji mama i tata nikako ne mogu provesti u našoj kući. Stalno se tuže kako nemaju nikakvu uštedevinu i da jedva krpaju kraj s krajem.

Pa ako to mojim roditeljima ne uspijeva, kako učitelj misli da ja počnem štedjeti?“ (Polak, 2012:32)

Kroz djelo se posebno ističe odnos Pauline i njezine majke. Paulinina je majka suvremena žena podijeljena između zanimanja i kućanskih djelatnosti. Majka je vrlo bitan čimbenik za djetetov emocionalni i socijalni razvoj. Djetetu je tijekom odrastanja potrebna majčina pažnja izražena kroz riječi i djela. Paulina želi više vremena provoditi sa svojom majkom te često u romanu pokazuje nezadovoljstvo u vezi s majčinim nedostatkom slobodnoga vremena:

„I odrasli ponekad zaslužuju jedinice jer često zaborave ono što mi djeca učimo već u prvom razredu osnovne škole. Riječ je o radnim i neradnim danima.

Cijeli tjedan željela sam s mamom razgovarati. Željela sam da me vidi. Željela sam da me čuje. Ali, bez uspjeha... Bilo je to otprilike ovako:

- Mama, pročitaj mi slikovnicu!
- Radim, ne mogu sada! Pričekaj do subote.
- Mama, poslušaj novi vic koji sam čula u školi.
- Nemoj sada! Vicevi se pričaju subotom kad mama ne žuri na posao.

(...) Došuljala sam se do maminog kreveta želeći da što prije počne naše obećano subotnje druženje.

Ali, mama kao da je zaboravila na mene i svoja obećanja.“ (Polak, 2012:22-23)

Uz suvremene roditelje kojima je bitan poslovni i materijalni uspjeh, djeca ostaju zanemarena:

„Mama ima mnogo posla. Rekla je da mora mnogo raditi i zaraditi za novi auto. Umjesto sa mnom, druži se s knjigama i kompjuterom. Uopće me ne gleda.“ (Polak, 2012:60)

U kojem god vremenu živjeli, djeci je bitna roditeljska pažnja i ljubav. Majka, kako i svakom djetetu, tako i Paulini, predstavlja temelj djetinjstva te se upravo to i prikazuje kroz Paulinino priželjkivanje vlastite majke kao majke koja nije toliko zaposlena:

„U školi smo razgovarali o mamama. Iako nije bio Majčin dan, učitelj je rekao da onako, bez nekog povoda, izradimo čestitke za mame i poželimo im nešto lijepo. Na svojoj sam naslikala tetu Miricu, cvijeće, šarene ukosnice, lopte, bombočiće i jedan veliki, veliki osmijeh. Uz to sam napisala: *Draga mama! Postani opet neozbiljna!*

Zaželjela sam i njoj i sebi da što prije završi poslove i postane mama bez zanimanja. Kao teta Mirica! I neka joj se što prije vrati osmijeh na lice. Onakav kakav tetu Miricu nikad ne napušta. Teta Mirica je rekla da se lijepe želje uvijek ostvaruju. Valjda će se uskoro i moja!“ (Polak, 2012:138-139)

Autorica u romanu, uz prezaposlenost roditelja i nedovoljnu posvećenost vlastitoj djeci, ukazuje i na današnji problem društva te blago ismijava ovisnost o tehnologiji kojom se nesvjesno zanemaruje dijete i njegova potreba za roditeljskom pažnjom i ljubavlju te ostavlja praznina u djetetovom sjećanju na vlastito djetinjstvo. Autorica kroz Paulininu rekaciju naglašava bitnu (razgovor djeteta s majkom) nad nebitnim stvarima (izgled, tehnologija) koje zaokupljaju čovjeka danas:

„Plavi telefon i žuti mobitel obavezno bi se oglasili svaki put kad bih joj željela konačno ispričati kako je bilo u školi. Tražila sam pomoć i pitala se što je bolje razbiti – telefon ili zrcalo?

Mama je i dalje razgovarala i divila se svom liku u zrcalu. Ja sam je i dalje čekala i grozila se njezina lika pred zrcalom.

Grozničavo razmišljajući sjetila sam se spasonosnog rješenja.

Mama je završila i sedmi telefonski razgovor. Spuštajući slušalicu, ponovno mi se obratila:

- Bok, kokice moja! Kako je bilo u školi?

Okrenula sam joj leđa, zgrabila plavu slušalicu bežičnoga telefona i počela ukucavati broj njezina žutog mobitela.

Nakon nekolicu sekundi, zazvonio je, naravno, žuti mobitel. Mama je pojurila javiti se i zauzela već dobro poznatu pozu pred zrcalom.

- Haloooo?

- Bok mama! Ovdje Paulina! Zovem te iz dnevne sobe. Sjajno izgledaš pred zrcalom! Imaš dobre noge, nemaš višak kilograma, košulja ti dobro pristaje, a frizura ti je sjajna.“ (Polak, 2012: 40-42)

Paulinina majka, unatoč užurbanom tempu, manjku slobodnoga vremena te svakodnevnim brigama odraslih pokušava pronaći vrijeme za druženje s kćeri. U tim trenucima Paulina je mirna, zadovoljna i sretna. U romanu su prikazani i lijepi trenutci majke i kćeri koji ističu pravu životnu vrijednost:

„Na samom početku sto dvadeset druge epizode *Uvijek ću te voljeti*, mama je ušla u stan i rekla:

- Neću novi auto!

Ja sam se pogledala, nasmiješila se, ugasila televizor i rekla:

- Neću novu mamu!

Istrčale smo iz stana, uskočile u naš stari auto i cijelo poslijepodne provele zajedno.

Mama je zaboravila na poslove, a ja na meksičke serije. Konačno smo nešto shvatile. Od meksičkih serija ipak je ljepše druženje s mamom, a od novog auta ipak sam važnija ja!“ (Polak, 2012: 62-64)

Majka je bitna osoba koja utječe i na formiranje njezina identiteta i na odgoj djeteta. U djelu se prikazuju i situacije u kojima majka poduzima odgojne mjere kako bi Paulinu dovela na pravi put. Sljedeći se primjer odnosi na Paulinino doživljavanje autoriteta učiteljica koje su bile na zamjeni Paulininog učitelja:

„ – Paulina, ovo je posljednji put da sam čula kako o učiteljicama govoriš da su glupe. To je nedopustivo – umiješala se u naš razgovor mama i donijela knjigu mudrih izreka. Zbog rečenice o glupim učiteljicama morala sam za kaznu prepisati iz te mamine knjige dvadeset izreka.“ (Polak, 2012:58)

Osim majke, bitan, ključni pojedinac u Paulininom djetinjstvu je otac. U romanu predstavlja osobu kojoj se Paulina uvijek može obratiti za pomoć, koja će pronaći rješenje svakoga problema te izgladiti nesuglasice između Pauline i njezine majke. Lik Paulininog oca ostavlja dojam staložene, smirene, pravedne i mudre osobe te osobe koja rijetko iskazuje emocije. Otac sudjeluje te Paulininoj majci pruža podršku u odgoju njihove kćeri. Pronalazi

promišljena i odgojna rješenja problema, poput uvođenja „obiteljskog semafora“, uspoređivanja matematičkih zadataka sa skijanjem. Paulina u svome ocu vidi autoritet te rado sluša i slijedi njegove savjete:

„Tata je postao moj osobni matematički trener. Prije prvog treninga isplela sam si pletenice. Trenirali smo nekoliko sati dnevno. Zbrajanje smo nazvali slalom, oduzimanje spust, a zadatke zadanim riječima kombinacija. Tata mi je osim točnosti mjerio i brzinu rješavanja zadataka. Svaki dan bila sam sve brža i sve uspješnija. Uz trenera sam ubrzo shvatila da ta matematika i nije tako strašna.“ (Polak, 2012:114)

Osoba koja obilježava djetinjstvo svakoga djeteta jest učitelj. Učitelj je u djelu predstavljen kao autoritet, mudra, pravedna, pažljiva i kreativna osoba. U romanu kroz razne situacije učitelj poučava učenike odgojnim vrijednostima te na taj način nastoji utjecati na formiranje učeničkog identiteta, što je ponekad i u suprotnosti s onim što djeca usvajaju u obitelji. Pa tako Paulina u svome dnevniku ističe poticanje učitelja na štednju, ali i neuspjeh štednje vlastitih roditelja čime opravdava svoje ponašanje koje uključuje rastrošnost. Učitelj upozorava učenike na njihovu rastrošnost:

„ - Vidim da ste rastrošni! Svaki dan kupujete slatkiše i sličice, posuđujete videokazete. Gubite pribor za pisanje, koš je pun papira koje ste otrgnuli iz bilježnica. Postanite štedljivi.“ (Polak, 2012:29)

U jednoj epizodi romana učitelj zadaje veliku količinu zadaće učenicima ne bi li ih osvijestio o težim i napornijim danima koji su sastavni dio života. Na taj način učenicima poručuje kako od životnih poteškoća ne treba bježati, već se suočiti:

„ - Ovako mnogo zadaće namjerno sam vam zadao kako bih pokazao da svi dani u životu nisu jednaki. Neki su lakši i veseliji, a neki teži i naporniji. A mi u školi moramo naučiti kako preživjeti i teške i naporene dane. Stisnuti zube i ne odustati. A mnogi su odustali. I zato su male bebe.“ (Polak, 2012:185)

Paulina se prema svome učitelju odnosi s poštovanjem, uvažava njegovo mišljenje i savjete:

„Mi strašno volimo našeg učitelja. On nam je pravi prijatelj. Sve se s njim uspijemo dogovoriti i kad nije po našem, nego po njegovu, nikad se na njega baš dugo ne ljutimo.“ (Polak, 2012:55)

Veliki dio djetinjstva dijete provede u školi, zaokupljen učenjem novoga gradiva, stječući nova iskustava, gradeći nova prijateljstva, razvijajući kritičko mišljenje i stavove, stvarajući uspomene na to razdoblje života. U ranijim dječjim romanima školski uspjeh i kreativnost manje su važne kvalitete u dječjem romanu u odnosu na poslušnost odraslima (Zima, 2011). Način se života i važnosti obrazovanja promijenio te su odličan uspjeh i uzorno vladanje u ovome romanu vrlo važni:

„Rekli su mi još da se malo igram, a mnogo čitam, da se malo zezam, a mnogo vježbam, da malo skačem, a mnogo sjedim, da malo ljenčarim, a mnogo radim. I na kraju zaključili:

- U životu je važno imati petice.
- I uvijek se primjereno ponašati.“ (Polak, 2012:18)

Kreativnost kao bitnu kvalitetu potiče Paulinin učitelj:

„U ponedjeljak smo šivali čizmice za svetog Nikolu i ukrašavali brezine šibe za Krampusa. U utorak je svatko donio u školu slamnati vjenčić, četiri svijeće, malo pšenice, češere, makove, nekoliko ukrasnih vrpce i malo jelovine.

Izrađivali smo adventske vijence.“

(...) Bio je to najljepši i najzujbudljiviji tjedan od početka školske godine.“ (Polak, 2012:74)

Paulina opisuje razne školske situacije i stečena znanja. Nakon što se Paulinin razred zahvaljujući lektiri *Družba Pere Kvržice* odlučio na obnovu školskoga igrališta, Paulina zaključuje kako se u školi ne uči samo pisati i računati:

„Nikad ne bih pomislila da ću u školi ove godine naučiti kopati, sijati, grabljati i saditi. Ipak smo mi gradska škola. Za sve je kriva knjiga *Družba Pere Kvržice*. I sada neka mi još netko kaže kako se ne isplati, barem ponekad, pročitati koju knjigu.“ (Polak, 2012:130)

No, Paulina poput većine svojih vršnjaka ne uživa u pisanju školskih zadaća i obavljanju školskih dužnosti:

„Najvažnija stvar u ovoj priči je ta da cijeli tjedan nismo pisali domaće zadaće, iako su nam ih učiteljice zadavale. Skušili smo da ih neće pregledavati, jer ni same nisu znale što je ona prethodna zadala. Tako smo se ipak taj tjedan zabavljali i , kako tata kaže, učili prilagođavati na drukčije osobe.“ (Polak, 2012:59)

Prijateljstvo je vrlo važan dio odrastanja i najvažniji odnos među vršnjacima. Za djecu je prijatelj osoba s kojom je zabavno igrati se i družiti. No, česte su i normalne nesuglasice i sukobi među djecom. Paulina u svome dnevniku opisuje jednu takvu razmiricu:

„Neko vrijeme Marija mi je bila najbolja prijateljica. Ali, Marija se počela družiti sa Sarom i na mene zaboravila. Rekla sam:

- Baš me briga! – i dogovorila se s Mateom da mi ona bude najbolja prijateljica. Zbog toga se Matea posvađala s Emili. Bile sam najbolje prijateljice puna tri dana, sve dok me Kristina nije pitala hoću li biti njezina najbolja prijateljica. Na silu sam se posvađala s Mateom. Međutim, Andrea je nagovorila Kristinu da se ne druži sa mnom. I tako! Tri dana prije početka proljeća nisam imala nijednu jedincatu prijateljicu.

(...) Nesporazume s prijateljicama odlučila sam ubuduće rješavati sama. Tatu mogu pitati za savjet, a ostalo je moja briga.“ (Polak, 2012:131-134)

U epizodi romana u kojemu se opisuju druženja s djevojčicom Ivanom, vidljiva je Paulinina empatija i suosjećanje. Ivana nije poput drugih djevojčica, majka joj je umrla prije nekoliko godina te živi s ocem u malome stanu. Družeći se s Ivanom, Paulina zaključuje kako u životu ne treba donositi brzoplete zaključke o drugima:

„U klupi iza moje sjedi Ivana s kojom se nikad nisam družila. A zašto i bih Ivana je najlošija učenica u razredu. S njom se nitko ne druži.

(...) Tako smo Ivana i ja zajedno dočekale Novu godinu. Kad je odzvonilo dvanaest sati, poželjele smo jedna drugoj sve najljepše. Bile smo sretno. Imale smo razlog za to. Obje smo ulazile u Novu godinu bogatije za jedno prijateljstvo. Družeći se s Ivanom, shvatila sam da je to velika stvar.“ (Polak, 2012:87-90)

Odrastanje dnevničke pripovjedačice vidljivo je u zrelijim razmišljanjima i kritičkim osvrtima. Psihološki razvoj junakinje očituje se već u drugoj knjizi o Paulini (*Drugi dnevnik*

Pauline P.), gdje se vidi njezina razvijenija sposobnost logičkoga mišljenja i senzibiliziranja za okolinu (Dragun, 2010). Paulina povezuje majčin izgled s njezinom prezaposlenošću:

„Mojoj se mami izgubio osmijeh na licu. Nema ga već danima. Tjednima, mislim.

- Teška su vremena – uzdiše i radi.

Ima nekoliko zanimanja. Ima nekoliko ureda. I u stanu si je napravila jedan. Ured, mislim. Nosi ozbiljne kostime i crne cipele s ravnom petom. Miriše na ozbiljne parfeme. Kosa joj je ozbiljno začušljana. Auto joj je ozbiljno uredan i pun papira, fascikala i debelih knjiga. Torba joj je velika i strašno ozbiljna. U njoj osim papira ima i neko računalo. Zbog tog računala ne smijem torbu ni pipnuti. Odmah viče:

- Paziiiiii! To košta!“ (Polak, 2012:135)

Posebnu „odraslost“, uza svu razigranost i dječje nestašluke, Paulina pokazuje kada u razred dođe novi dječak. Hrvoje je povučen te ne sudjeluje u igrama. Nakon što Hrvoje izostane s nastave zbog bolesti, Paulina saznaje da Hrvoje ima bolesnu majku te mu odluči pomoći:

„Što smo taj sat radili, vjerujte, nemam pojma. Razmišljala sam o bolesnom Hrvoju i njegovoj mami kojoj nema tko otići u dućan. Skovala sam plan i priopćila ga Dori. Dogovorile smo se da hrabro, nakon nastave, pozvonimo na vrata Hrvojeva stana, pa što bude, bit će. Obići ćemo Hrvoja i pomoći njegovoj mami.

(...) Odvela nas je do Hrvoja koji je ležao u krevetu i nije znao kamo bi pogledao.

- Imaš jako dobru mamu – bilo je prvo što sam rekla.
- Aha – rekao je.
- Ma ništa ti ne brini. Pomoći ćemo ti mi.“ (Polak, 2012:50-51)

U današnje su vrijeme mediji sveprisutni u odrastanju svakoga djeteta. Autorica u romanu pokazuje negativan utjecaj medija na dijete kroz Paulininu zaludenost meksičkim sapunicama zbog kojih izbjegava svoje dnevne obveze:

„Gledam meksičke serije. Obožavam ih. Čim dođem iz škole, bacam se na krevet, palim televizor i uživam u Čaroliji. U 12.30 gledam Uvijek ću te voljeti, a u 13.50 Za tvoju ljubav. Ne propuštam ni reprize. U 16.00 ponovno gledam Uvijek ću te voljeti, a u 18.00 Za tvoju ljubav.

(...) Ponekad mi i navečer serije nedostaju. Ali i tome ima lijeka. Nikolina mi je dala broj govornog automata na kojem mogu slušati kratke sadržaje svih epizoda.

Otkad mama zarađuje za novi auto, uživam u serijama. Zbog serija ne učim, ne pospremam sobu i ne odlazim u park. I baš mi je super!“ (Polak, 2012:60-61)

Tehnološka dostignuća čine sastavni dio današnjice, pa tako i djetetova odrastanja. Paulina u svome dnevniku opisuje i negativnu stranu učestalog gledanja televizije, odnosno meskičkih serija:

„–Bila sam u školi! Učitelj kaže da ništa ne radiš. Pokaži mi bilježnice!

- Samo da završi serija!
- Sve je to zbog tvojih glupih serija! – ugasila je televizor.
- Sve je to zbog tvojih glupih poslova! – upalila sam televizor.
- Prestani buljiti u taj glupi televizor!

(...) Svaka je rekla što je imala reći. Nismo razgovarale puna tri dana. Posvađala sam se mamom zbog meksičkih serija. Više mi nisu bile tako čarobne.“ (Polak, 2012:62)

Slobodno vrijeme djece jest ono vrijeme koje djetetu preostaje nakon škole. Dijete je tada oslobođeno ne samo školskih obaveza, već i eventualnih obiteljskih zaduženja te to vrijeme samo oblikuje prema vlastitim afinitetima. Slobodno vrijeme Paulina provodi igrajući se, družeći se s majkom i ostatkom obitelji te prijateljima.

Ponekad Paulina vlastito slobodno vrijeme iskoristi za dječje nestašluke:

„Bila sam jaaaako neposlušna i trudila sam se ne slušati usklične rečenice svoje bijesne mame. To je bilo malo teže jer je vikala da su je i susjedi u prizemlju mogli vrlo dobro čuti. Odlučila sam se praviti da je ne čujem i dalje nastavila trčati po stanu, skakati s kreveta, valjati se po podu i uživati u igri s Flokijem, koji me je u svemu oponašao.“ (Polak, 2012:96-97)

Dječji romani danas sve više prostora posvećuju igri. Paulina u svome dnevniku spominje igru s prijateljima, tetom Miricom i obiteljskim psom Flokijem. Teta je Mirica Ivanova majka s kojom Paulina voli provoditi vrijeme jer za razliku od njezine mame teta Mirica nije zaposlena:

„Dočekala me je s osmijehom. Ispekla nam je palačinke. Igrala je s nama „Monopoly“. Pokazivala nam kolut naprijed na velikom bračnom krevetu. Odvela nas na Jarun. Sakrivala se iza debelih stabala.“ (Polak, 2012:137)

U Paulininom razredu svi posjeduju mobitele. Igru pod školskim odmorom zamijenio je razgovor o mobitelima te divljenje maskama i torbicama za njih. Ubrzo su Paulina i njezini prijatelji uvidjeli da postoji i negativna strana posjedovanja mobitela. Osim što su sav džeparac trošili na mobitele, pozivi su im učestalo ometali igru u čemu se iščitava i pedagoška pozadina romana:

„Uskoro smo vidjeli da mobiteli i nisu baš tako sjajna stvar. Stalno bi nas nazivali roditelji, ispitivali gdje smo bili. Nigdje se nismo više mogli sakriti ili pritajiti, a poziv na mobitel u večernjim satima na našem igralištu značio bi da netko odmah mora kući. Više nije bilo prilike za kašnjenje.

Kad bismo se igrali, svaki put bi nečiji mobitel zazvonio i prekinuo igru.

(...) Mobiteli su nam počeli ići na živce.

Pravu smo ludnicu proživjeli kad je Kristina svoj ostavila pod klupom u travi. Cijelo smo ga poslijepodne tražile.“ (Polak, 2012:151)

U romanu su opisani lijepi i sretni obiteljski trenutci koji razdoblje djetinjstva čine najljepšim životnim razdobljem. Kao i svako dijete, i Paulinu veseli vrijeme darivanja, no donosi i vlastita razmišljanja o drugoj, nematerijalnoj strani Božića:

„Nekako smo se ulijenili i nismo željeli dopustiti da se ove godine zarazimo predbožićnom groznicom koja je vrebala iza svakog ugla u gradu.

- Pobjegnimo na selo!“

(...) Nitko nam nije trebao. Bili smo dovoljni sami sebi i to je baš bilo lijepo.

Nećete vjerovati, ali ove godine mi nisu nedostajali ni darovi ispod bora. Družeci se s mamom i tatom, na njih sam potpuno zaboravila.

(...) Tata je mamu stalno grlio, oči su mu se sjajile, i meni je veselo namigivao. Mami su se crvenjele usne i obrazi, prvi put bez šminke, i izgledala mi je kao Snjeguljica iz crtića. Ja sam tada shvatila da i bez uređivanja i šminkanja sve može biti lijepo, veselo i dobro. I baš je bilo! Drukčije nego inače, a opet super. Da barem tako bude zauvijek. (Polak, 2012:79-84)

Drugi dnevnik Pauline P. sadrži i neke životne nedaće koje predstavljaju suprotnost savršene djetetove okoline, ali su ipak moguće i prisutne u dječjim životima te se ujedno na taj način naglašava koliko je Paulinino djetinjstvo sretno i neobilježeno životnim nedaćama. Paulina u svome dnevniku opisuje životnu situaciju djevojčice Ivane koja je preuzela sve kućanske poslove i brigu o ocu nakon što joj je majka umrla. U romanu se također spominje teta Slavica, Hrvojeva majka, koja je nakon prometne nesreće završila u invalidskim kolicima. Paulina u svome dnevniku spominje i Damirovu majku, tetu Renatu, koja je ostavila Damira i njegova oca zbog drugoga muškarca.

7.2.2. Pobuna Pauline P.

Iako se u naslovu ne može iščitati vrsna odrednica, i treća je knjiga – *Pobuna Pauline P.* dnevnički zapis. Paulinin je dnevnik kronološki organiziran te omeđen vremenskim točkama – kolovozom 2006., odnosno srpnjem 2007. godine. Promjena u odnosu na prva dva naslova jest na formalnoj i sadržajnoj razini te je uzrokovana Paulininim pronalaskom mamina dnevnika, čiju formu Paulina preuzima, a sadržajno tekst iz majčina dnevnika prilaže uz svoje zapise (Dragun, 2010). Paulina u svome dnevniku opisuje vlastite životne situacije i događaje koji nam otkrivaju kako je to biti tinejdžerica u 2007. godini.

Odnos odraslih i djece u ovome je romanu obilježen razlikom u svjetonazoru. Gabelica (2008) navodi kako se svjetonazor odraslih i djece u mnogočemu razlikuje. Razlog tome pripisuje sazrijevanju, ali i zaboravljanju kako je to biti tinejdžer. Kao primjer toga navodi usporedbu ponašanja Paulinine majke sada s njezinim riječima u vlastitome dnevniku koji je vodila kao tinejdžerica. U jednoj takvoj situaciji Paulinina majka ne dopušta postere na zidovima Paulinine sobe, dok je kao tinejdžerica pokazivala sklonost jednakoj estetici unutarnjeg uređenja za koju danas prigovara svojoj kćerki.

Generacijske razlike na razini paralelnih radnji dnevnika gotovo i ne postoje (dvije tinejdžerice gotovo jednako razmišljaju), no vidljive su na razini tekstualne zbilje, ponajviše u različitim socijalnim situacijama (Dragun, 2010).

Paulinina je majka izrazito pedantna, sklona planiranju i konstantnom željom da organizira kćerin život. Majčine pokušaje da joj “pomogne“, Paulina interpretira kao neprimjereno uplitanje (Gabelica, 2008). No, Paulina svakako ima određenu slobodu u razmišljanju i donošenju odluka i zaključaka što predstavlja znatnu razliku u odnosu na dječji roman iz ranijih početnih razdoblja hrvatskog dječjeg romana. Također se ne može reći da je Paulinin lik podređen likovima odraslih jer se iz opisanih situacija, razgovora i Paulininu stavu iščitava ravnopravnost djece i odraslih. Poslušnost koju roditelji očekuju od Pauline nije toliko naglašena kvaliteta kao što je u ranijim dječjim romanima.

Većinu Paulininih zapisa, kao i u *Drugom dnevniku Pauline P.*, tematizira odnos s majkom iz čega se može zaključiti kako je bitna osoba u formiranju Paulinina identiteta upravo njezina majka. Škola, ocjene i urednost najčešći su uzrok razmirica između Pauline i njezine majke. U dnevniku opisuje razmirice s majkom koje su rezultat majčinog zaboravljanja kako je to biti tinejdžerica:

„Prala sam posuđe u kuhinji. Trudila sam se da sve bude blistavo i čisto. Onda je u kuhinju došla mama i sasula na mene:

- Na čašama se vide tragovi vode.
- Zaboravila si obrisati štednjak.
- Nisi objesila krpu da se suši.
- Šalice si krivo posložila.

A baš sam bila ponosna što sam se sama sjetila očistiti kuhinju.“ (Polak, 2009:80)

Uz ovaj zapis, Paulina prilaže zapis iz majčina dnevnika:

„Kad odrastem nikada neću prigovarati svojoj kćeri. Neću je tjerati da bude uredna. Kome je urednost uopće važna? Obožavam svoju neurednu sobu i u njoj se savim dobro snalazim. Ali kada mama dođe nervozna sa posla, redovito počne prigovarati. Ono što mi je jučer napravila pamtit ću cijeli život.

Ušla je u sobu i rekla kako joj je dosta moje lijenosti.

(...) Otvorila je ormare i pobacala sve iz njih. Otvarala je ladice. Jednu po jednu je praznila bacajući sve na ve prilično veliku hrpu. Onda je vidjela zgužvanu plahtu, pokrivač i jastuk i njih bacila na pod.

(...) *Bila sam šokirana. Trebala mi je cijela subota da svaku stvar vratim na svoje mjesto. Plakala sam. Plakala, plakala, plakala...*“ (Polak, 2009:84-85)

Paulinina majka ponekad uspijeva razumjeti Paulinu, pa tako u jednoj epizodi romana Paulini omogućuje rođendansku proslavu bez prisutnosti odraslih koju je njoj njezina majka, kaznivši je, uskratila:

„U srijedu me je tata pozvao na razgovor i rekao:

- Ove godine, za rođendan ti darujemo povjerenje. Dobro, neka ti bude! Ali, pazi...
- Nisam ga više slušala. Skočila sam mu u krilo. Škakljala sam ga, grlila i štipkala po ušima, nosu i obrazima.“ (Polak, 2009:87)

U ovome se romanu lik oca pojavljuje u većoj mjeri, nego u prethodnom naslovu o Paulini. Paulina u svome ocu pronalazi utjehu, razumijevanje i savjete nakon razmirica s majkom. Otac posjeduje ista obilježja te ostavlja isti dojam smirene i staložene osobe kao i u *Drugom dnevniku Pauline P.* Za razliku od njezine majke, otac u većoj mjeri pokazuje povjerenje prema Paulini:

„–Linči, pazi. Ti si sad domaćica i gazdarica. Vodi računa da svi gosti budu zadovoljni. Siguran sam da ćeš sve držati pod kontrolom.“ (Polak, 2009:88)

Paulinini roditelji poduzimaju odgojne mjere, ne bi li na taj način utjecali na formiranje Paulininog identiteta:

„Umjesto mobitela od danas ćeš silno željeti petice.

Je l' jasno?

- A tenis? – pitala je mama.
- Nema tenisa – kratko je odgovorio.
- A, do kada? – pitala sam.
- Zauvijek – rekao je.
- Uzmi joj i mobitel – predložila je mama izdajica.
- Neću, nek' je podsjeća kako je zaribala.“ (Polak, 2009:106)

U dnevniku Paulina iznosi svoj stav prema školi i učiteljima te opisuje novost u školstvu – HNOS. Nadala se kako će joj HNOS olakšati učenje te smanjiti sadržaje učenja, no ipak je zbog HNOS-a postala prava štreberica. Paulina nema visoko mišljenje o učiteljima, smatra ih generalima i hladnim robotima te osobama koje galame i iskorištavaju svoj položaj ne bi li nekako naškodili učenicima. Odličan školski uspjeh i u ovome romanu predstavlja veliku važnost Paulininim roditeljima koji joj plaćaju razne instrukcije ne bi li Paulina u školi imala samo odlične ocjene. Paulini odlične ocjene nisu od prevelike važnosti te se trudi dobivati petice kako bi udovoljila svojoj majci. Također, Paulina navodi kako ne zna pravilno učiti:

„Zbog HNOS-a sam se pretvorila u štrebericu prve klase. Stalno sam sjedila u sobi i nešto prčkala po papirima, bilježnicama i knjigama. Nikako nisam uspijevala naučiti kako pravilno učiti, iako su svi pričali kako je to jedna od osnovnih zadaća HNOS-a.

Ne znajući kako učiti, neuspješno sam učila pa sam u školi umjesto petica dobivala četvorke, što je moju mamu počelo zabrinjavati. Stalno me je poticala da više učim. I ja sam se doista trudila.“ (Polak, 2009:152)

Paulina smatra da njezine prijateljice imaju mnogo bolje mišljenje o sebi te izražava strah da će, ukoliko im pokaže svoje nesigurnosti, ostati bez njihova prijateljstva (Gabelica, 2008). U romanu često ističe važnost prijateljstva. Paulinina kupovina božićnih darova prijateljicama može se shvatiti kao pokušaj dodvoravanja zbog straha od gubitka njihovoga prijateljstva:

„Jako volim te svoje prijateljice.

Predbožićno je vrijeme kao stvoreno da svima koje voliš to i pokažeš. Tako sam ja njima odlučila pokazati koliko ih volim. Odlučila sam svakoj kupiti dar i čestitati Božić.“ (Polak, 2009:120)

U romanu se otkriva Paulinina slika i mišljenje o sebi te o drugim osobama u njezinoj okolini. Gabelica (2008) navodi Paulininu izraženu opservaciju koja je u skladu s tinejdžerskom potrebom da se analizira svijet drugih radi vlastite identifikacije. U romanu, Paulina žudi za razumijevanjem drugih ponajprije radi razumijevanja sebe. Gledajući američke filmove, Paulina određuje tipove cura te nastoji odrediti kojoj skupini pripadaju ona i njezine prijateljice. Dolazi do zaključka kako američki filmovi nemaju veze sa stvarnosti jer su njezine prijateljice najčešće kombinacija pojedinih tipova (Gabelica, 2008). Za sebe tvrdi da ne pripada ni jednom tipu te da nema mišljenje o sebi:

„Zapravo nemam neko mišljenje o sebi. Češće sam si ružna i glupa nego lijepa i pametna. I često me obuzme strah da ću ostati bez svojih prijateljica iz razreda za koje mislim da o sebi imaju puno bolje mišljenje.

Jako, jako mi je stalo da Dori, Nikolini, Ani, Karli, Luciji i Ivani budem uvijek dobra i da se nikad ne naljute na mene.“ (Polak, 2009:121)

Iako naslov romana upućuje na buntovnost tinejdžerice Pauline, glavna junakinja pokazuje visoku razinu zrelosti. S obzirom na negativne primjere Paulininih vršnjaka koji su prisutni u njezinoj okolini, Paulina kroz svoje zapise pokazuje zrelija razmišljanja i kritičke osvrte. U svome dnevniku spominje buntovnost dječaka Ratka kroz izbjegavanje nastave koje smatra nepromišljenim:

„Ratko je ponovno potvrdio da je sposoban i mudar dečko. Već odavno je shvatio da odrasli baš ne obraćaju pozornost na nas, iako se prave jako brižnima. Meni je ipak žao što tu svoju mudrost i sposobnost ne pokazuje na malo pametniji način.“ (Polak, 2009:77)

Uza sve pokušaje da bude prihvaćena od drugih, glavna junakinja pokazuje visoku razinu zrelosti te shvaća da se neke granice ne smiju prijeći (Gabelica, 2008):

„Karla je nakon toga zapalila svoju prvu cigaretu. Kad je tako hrabo nastupila, pridružile su joj se Dora i Ivana. Meni se nekako nije dalo pušiti pa sam otišla telefonirati i čestitati im.“ (Polak, 2009:133)

U romanu se spominje negativan utjecaj američkih filmova koje Paulina u svojim zapisima u nekoliko navrata spominje te koji donose negativan prikaz mladeži. Na taj se način kritizira sveprisutan utjecaj medija na današnju mladu populaciju:

„Malo smo brbljale, a potom počele gledati novi američki film o odličnom tinjedžerskom tulumu.

- Kak' su super ti njihovi tulumu – komentirala je Ivana.
- Ma svi su isti – dodala je Dora.
- Baš su otkaćeni. Vidi ih kako hrabo puše.
- Pazi ovog. Popio je već treće pivo.

- Sad će se sigurno Julie i Mark poljubiti.
- Evo ih, otišli su u spavaću sobu.
- Ideeeš!

(...) Iako djeluju nestvarno, američki te filmovi ipak ponekad očaraju i poželiš barem jedan dan u godini biti poput već dokazano nestvarnih likova.

Tako smo i mi poželele doživjeti pravi, opasni i uzbudljivi tulum na kojem se ljubaka, puši, pije, a nakon toga možda malo i povraća.“ (Polak, 2009:129)

Budući da je Paulina trinaestogodišnjakinja, igra u ovome romanu nije zastupljena. Slobodno vrijeme Paulina koristi za druženje s roditeljima i prijateljicama. Pa tako u romanu Paulina opisuje odlazak u Graz u kupovinu s roditeljima, skijanje u Austriji, druženje s prijateljicama te prepričavanje događaja s ljetovanja, planiranje tulumu. Na skijanju Paulina upoznaje Marka, učitelja skijanja:

„Obvezno bih ga skrivečki promatrala dok smo se gondolom penjali na vrh. Bio mi je jako zgodan. I jako pametan. I baš mi se jako sviđao. Svaki dan žalila sam što nisam starija. Mislim, lako je pogoditi zbog čega...“ (Polak, 2009:141)

I u ovome se naslovu vidi da mediji imaju bitan utjecaj na mladenački život i formiranje identiteta. U svojim dnevničkim zapisima Paulina opisuje na što je sve bila spremna ne bi li si priuštila mobitel koji joj se svidio. Paulina je novac koji su joj roditelji ostavljali za instrukcije, tenis i kućnu pomoćnicu tetu Katarinu prenamijenila za željeni mobitel:

„Pogled mi je pao na stol, gdje je ležala novčanica od dvjesto kuna.

I tada mi je sinulo!

Ne idem na tenis! Ostat ću kod kuće i glumiti Katarinu. Mama ne mora ni saznati da je nije bilo. Uzet ću ovih dvjesto kuna i nitko ništa neće saznati.

Prvo sam usisala cijeli stan. Onda sam izvadila rublje iz ormara i počela ga glačati.“ (Polak, 2009:99)

7.2.3. *Morski dnevnik Pauline P.*

Morski dnevnik Pauline P. predstavlja Paulinine zapise o provedenim danima u školi u prirodi u Zadru. Dnevnički su zapisi kronološki organizirani te omeđeni vremenskim točkama – trećim svibanjskim petkom, odnosno petim svibanjskim ponedjeljkom. Promjena u odnosu na prva dva analizirana naslova – *Drugi dnevnik Pauline P. i Pobuna Pauline P.*, jest na formalnoj razini, ali i sadržajnoj. Formu dnevnika čine zapisi bilježeni po danu u kojima se opisuju vrijeme prije putovanja, dani u školi u prirodi te povratak kući i u školske klupe (npr. treći svibanjski petak, četvrti svibanjski ponedjeljak, peti svibanjski ponedjeljak). Zapisi u svakome danu podijeljeni su na dijelove dana – jutro, prijepodne, podne, poslijepodne, večer, uz koje je određeno i vrijeme zbivanja opisane situacije ili događaja (npr. večer, 19 i 30). Sadržajna se razlika očituje u tematici ovoga romana. *Drugi dnevnik Pauline P. i Pobuna Pauline P.* sadrže Paulinine zapise koji obuhvaćaju obiteljske i školske situacije, odnose s vršnjacima i roditeljima, a ponajviše s majkom. U ovome romanu pozornost je usmjerena na školu u prirodu te snalaženje desetogodišnje Pauline i njezinih vršnjaka u kuhanju, pospremanju i brizi o dnevnom planu rada koji su osmislili učitelji i učiteljice. U ovome je nastavku istaknuta pedagoška funkcija jer se kroz djelo puno toga može naučiti. Kako uče likovi, tako uče i čitatelji.

I u ovome se romanu očituje ravnopravnost djece i odraslih, u odnosu i razgovoru Pauline i njezinih roditelja, učitelja i učenika, studentica i učenika.

Odnos Pauline i njezine majke u ovome romanu nije istaknut koliko u prethodna dva analizirana naslova te se može primijetiti kako u ovome romanu nema razmirica između Pauline i njezine majke.

Osobine Paulininih roditelja ostale su iste kao u već analiziranim naslovima. Majka je pedantna, slona planiranju i organiziranju, ponekad pokazuje pretjeranu brigu, dok je otac smiren, snalažljivo pronalazi rješenja svakog problema te pokazuje više povjerenja prema njihovoj kćeri:

„Od osam do devet smo spremali stvari u kovčege i torbe, a od devet do deset smo ih vadili. Onda je tata napravio selekciju i stavio mi u torbu samo ono što će mi zbilja trebati. Mama je htjela protestirati, ali ju je tata na vrijeme zaustavio. Ne bih baš sad htjela opisivati kako je to bilo jer bi me nakon toga bilo malo sram. Odrasli se ponekad ponašaju gore od nas djece.“ (Polak, 2013:34)

Paulinina majka pokazuje brigu i smatra kako Paulina nije dovoljno samostalna i spremna za takvu vrste škole u prirodi:

„Tata uopće nije bio zadovoljan mojim rezanjem.

Mama je bila prestrašena da se ne porežem pa se na svaki moj rez spoticala i jaukala.

- Prestani – viknuo je tata nakon njezina desetog jauka. – Još prije dvije godine sam ti rekao da Lina može sama rezati, ali ti uvijek radiš sve umjesto nje. Evo ti ga sad, ima deset godina, a prvi puta reže kruh i salamu.“ (Polak, 2013:15)

Da su roditelji najvažnije osobe u djetinjstvu te da je djeci najvažnija njihova pažnja i ljubav dokazuje opisana situacija u Paulininom dnevniku. Paulina navodi kako se u trenutku kada je shvatila da roditeljima nije javila vrijeme dolaska u Zagreb preplašila jer je mislila da jedino nju neće dočekati nitko:

„Vidim je! Maše i puse mi šalje. Moja mamica!

Iza nje stoji moj tašenko i smješka se. Ruku u džepovima i ne pokušava smiriti mamu.

O Bože! Vidi je. Počela je i skakutati. Evo, sad se gura između drugih roditelja da prva dođe po mene.

I dalje mi maše, smije se i skakuće.

- Linčica! Linči! Tuuu sam! Me vidiš?

Pa kako je ne bih vidjela?! Tko je ne bi vidio?

- Mama! – mahnem joj dok silazim iz autobusa s Dorom u paru. Još malo i bacit ću joj se u zagrljaj. Mamica moja! Ipak je stigla po mene iako joj nisam javila kad stižemo.

Odluka učitelja da svoje učenike odvede u školu u prirodu u kojoj sami vode brigu oko kuhanja, pospremanja te osmišljenog dnevnog plana, može se shvatiti kao pokušaj utjecanja na formiranje identiteta učenika, učenje o preuzimanju odgovornosti te samostalnosti, ali i kao priprema za život odraslih:

„Od svih informacija koje smo skupile dalo se zaključiti ovo:

Spavat ćemo u stanovima. U svakom stanu bit će nas po četiri ili pet.

Sami ćemo nabavljati hranu i spravljati je.

Sami ćemo čistiti stanove.

Sami ćemo voditi brigu o dnevnom planu rada koji su smislili učitelj i učiteljice.

Istraživat ćemo život u moru i uz more.

Promatrat ćemo ulice, trgove, kuće i crkve u primorskom gradu.

o svemu ćemo tome pisati.

Sve ćemo fotografirati.

Nešto od toga ćemo snimati kamerom.

Nećemo se kupati i sunčati.“ (Polak, 2013:32)

U romanu se u određenim opisanim događajima očituju odgojne mjere. Dječak Ratko ukrao je u trgovini čokoladice, ostali učenici odlučili su u anonimnom pismu otkriti Ratkov čin te pismo ostaviti u učiteljskom stanu. Učitelji nakon pročitano pisma odluče Ratku pružiti još jednu priliku:

„I tako. Odlučili su mu dati još jednu šansu. Ali, morao je svih šest čokoladica vratiti u dućan i reći da mu ih teta blagajnica nije naplatila. I naravno, platiti svih šest.

Vrlo neugodno i nezgodno. Ja bih radije umrla nego se tako sramotila. Užas.“ (Polak, 2013:61-62)

Iako i u ovome romanu u Paulininoj okolini postoje primjeri neprimjerenoga ponašanja, desetogodišnja glavna junakinja pokazuje zrelije razmišljanje koje većina njezinih vršnjaka ne posjeduje. Paulinin je učitelj pošten te svakome pruži drugu priliku, no Ratko je iskoristio sve „žute kartone“:

„Ratko mora natrag u Zagreb. Prevršio je svaku mjeru. Čeka sa spremljenim koferom na terasi s koje je skakao. Čuva ga studentica Lucija. Tata je krenuo iz Zagreba po njega.

Svi smo zaprepašteni. Grozna kazna. Zbilja grozna.

(...) – Učitelj je rekao da ima žuti karton. A Ratko je dobio crveni. Jer je već skupio dovoljno žutih.

(...) Možda ipak moram malo pripaziti što radim. Pa umrla bih od srama da za kaznu moram natrag u Zagreb.“ (Polak, 2013:86-88)

Paulinino zrelije razmišljanje dovodi do svađe među djevojčicama. Jedno od pravila škole u prirodi bilo je pametno rasporediti novac, no djevojčica Ana je potrošila skoro sav zajednički novac na sokove i slatkiše. To je zabrinulo Paulinu:

„To mi se nije sviđalo. Potpuno sam izgubila tek. Brinula sam se. Jako sam se brinula. Biti bez novaca nije baš dobro. Sad shvaćam mamu i tatu kad su mrki potkraj mjeseca i jedva čekaju plaću.

(...) Ana se silno naljutila na Doru i mene. Osim Ane na nas su se naljutile i Ema i Nikolina. Jako smo se posvađale.“ (Polak, 2013:119)

Za razliku od romana *Pobuna Pauline P.* u kojem je Paulina četrnaestogodišnjakinja, desetogodišnja Paulina i ostatak njezina razreda pokazuju poštovanje prema učiteljima slušajući njihove upute i savjete te prihvaćajući donesene odluke koje možda nisu uvijek po volji učenika. Učitelji se promatraju kao autoritet:

„Nastala je galama, nagovaranje, naguravanje, gungula, vika i sve je to trajalo do velikog vriska i treska. To je Ratko gurnuo Sandru koja je pala na malu Miju koja je vrisnula i povukla stolac koji je tresnuo. Onda je učitelj uzeo pištaljku i jako zapištao. Svi smo se smirili, a on je rekao

- E sad će biti onako kako ja kažem.

Prozivao nas je i sam određivao tko ide u koju skupinu. Srećom, mene je stavio u skupinu Jupi. I Doru. Nas dvije bile smo valjda jedine zadovoljne. Ostali su se svi nešto mrštili i mrgodili.“ (Polak, 2013:56-57)

Paulina se veselila izvršavanju dužnosti dnevnog plana. Iako je Paulinina majka bila nesigurna u vezi s Paulininim snalaženjem oko kućanskih djelatnosti i preuzimanjem odgovornosti, desetogodišnjakinja pokazuje kako je uspjela ovladati određenim dužnostima, a usput i uživala:

„Opet sam na redu za rad. I baš mi se sviđa. Jer redarice i redari idu u kupovinu.“ (Polak, 2013:57)

Prijateljstvo Pauline i njezinih prijateljica naglašeno je i u ovome romanu, što je vidljivo u Paulininoj želji o zajedničkom smještaju za vrijeme škole u prirodi:

„Meni je bilo jako važno da izvučem papirić s nazivom iste vrste kao i Dora. To sam jako, jako poželjela prije izvlačenja papirića. Prvo sam ja izvukla papirić na kojem je pisao –

srdelica. Osim mene srdelicu su izvukle Matea, Ema i Ana. A Nikolini je bilo važno da izvuče istu morskú životinju kao ja.

(...) Tako smo mi srdelice, Nikolina, Ema, Ana, Dora i ja krenule prema svom stanu na prvom katu kuće.

(...) Nisam imala pojma da ću tako skoro živjeti u pravom stanu sama sa svojim prijateljicama. Imale smo sve pravo. I posuđe, i krevete, i ormare, i stol i stolice.

Trčale smo po stanu i uzbuđeno vikale:

- Too! Juuupiiii!“ (Polak, 2013:48-49)

Nijedno prijateljstvo ne može proći bez malih razmirica. Paulina opisuje kako ju je Nikolina razljutila jer nije pomagala ostalim djevojčicama u obavljanju dužnosti:

„Dok je Dora otišla po ručak do kamiončića barbe Frane, ja sam postavila stol i pomogla joj kao prava prijateljica.

- Pa to radi Dora – rekla je Nikolina.
- Pa mogu i ja! Pomoći ću joj. A mogla bi i ti.
- Meni se ne da. Ja ću raditi kad na mene dođe red.

Eh, jedva čekam da Nikolina bude redarica. Toliko me je sad razljutila da sam odlučila proiliti i čak razbiti pun tanjur juhe kad ona bude redarica. Pa nek čisti. A nitko joj neće pomoći. Pa neka vidi kako je to.“ (Polak, 2013:84)

U ovome romanu, Paulina ne pokazuje veliki interes prema mobitelima kao u prethodna dva analizirana naslova. Razlog tome je dnevni plan koji uz dužnosti odraslih ne ostavlja previše slobodnoga vremena učenicima:

„Zaspala bih ja i bez tog obećanja. Večeras mi čak ne smeta što ležim na pomoćnom krevetu. Kraj kreveta sam stavila mobitel koji od jutra uopće nisam stigla koristiti. Opet nisam nazvala baku. Nazvat ću je sutra da se ne ljuti. Idem sad spavati. Samo da zagrlim svoju plišnicu Martu.“ (Polak, 2013:129)

Slobodno vrijeme između obavljanja dužnosti dnevnog plana, učenici su iskorištavali za igru i druženje. Tako se u romanu opisuju noćni razgovori i druženja te odlazak na plažu koji su učenici zaslužili napornim radom i trudom:

„Uglavnom, izgledali smo kao kikići iz vrtića. Smjeli smo samo hodati po plićaku i to tako da ne smočimo ni badiće ni kosu. Nismo se smjeli ni špricati.

Nakon pet minuta učiteljica je pištaljkom zapištala i svi smo morali izaći iz mora.“ (Polak, 2013:147)

Paulina svoje slobodno vrijeme koristi pišući tekstove za razredne novine Jupi:

„Dok se ostali zabavljaju, igraju i plešu, ja pišem tekstove o izletu na Ugljan i »Večeri za pet«. Ah, što ću? Pravi novinari pišu i kad im se uopće ne piše.“ (Polak, 2013:152)

Igra je sastavni dio djetinjstva. S obzirom na to da je glavna junakinja romana desetogodišnjakinja, opisane situacije i događaji često su popraćeni igrom:

„Igrat ćemo se »Večeri za pet«!

(...) Moramo se dogovoriti što ćemo spravljati za večeru. Nakon toga moramo otići u dućan i kupiti sve što nam treba. Onda se moramo vratiti u apartman i sve to lijepo skuhati. Onda sve što smo spravili moramo odnijeti na veliko dvorište muške kuće jer ćemo tamo imati svečanu večeru. Imat ćemo žiri koji će ocjenjivati jela što smo ih pripravili.“ (Polak, 2013:149-150)

8. ZAKLJUČAK

Predodžba djeteta i djetinjstva mijenjala se od samog početka dječjeg romana pa sve do danas, od djeteta koje nema identitet do negeneraliziranoga i problemskog djeteta.

U ovome su radu promatrana djela *Drugi dnevnik Pauline P.* (2003.), *Pobuna Pauline P.* (2007.) te *Morski dnevnik Pauline P.* (2013.) suvremene autorice Sanje Polak. U navedenim se djelima promatralo razdoblje djetinjstva i odrastanja glavne junakinje Pauline kroz obilježja suvremenog razdoblja. Na temelju provedene analize može se zaključiti kako u odrastanju protagonistice i formiranju njezina identiteta bitnu ulogu ima obitelj i škola.

Djevojčica Paulina u svojim dnevnicima donosi realističan prikaz svakodnevnog života suvremenoga gradskoga djeteta. Osjećaj uvjerljivosti u stvaranju realističnoga prikaza djetinjstva glavne junakinje, Sanja Polak postiže unošenjem geografskog nazivlja, detaljnim opisivanjem događaja u kojem se očituju osobine, mane i vrline likova u Paulininoj okolini te same Pauline.

U sva se tri promatrana dnevnika očituje važnost roditeljske, a posebno majčine, pozornosti i ljubavi za razvoj i napredovanje djeteta. Bitan je i pozitivan element djetinjstva učitelj što se može primijetiti u drugom te morskome dnevniku gdje je Paulina desetogodišnjakinja, dok se u trećem naslovu o Paulini, *Pobuni Pauline P.*, uočava nepoštivanje autoriteta učitelja što je karakteristično za dob protagonistice. Neizostavni element djetinjstva u romanima *Drugi dnevnik Pauline P.* i *Morski dnevnik Pauline P.* jest igra. Međutim, igra u romanu *Pobuna Pauline P.* izostaje jer je glavna junakinja četrnaestogodišnjakinja kojoj bezbrižnu igru s vršnjacima zamjenjuju druženja s prijateljicama, razmišljanja o tulumima, dečkima i prvom poljupcu, želja za promjenom te žudnja za uzbudljivim doživljajima. U promatranim se naslovima kroz negativan utjecaj medija i tehnologije na dijete uočava blago kritiziranje određenih sklonosti suvremenoga čovjeka. Mediji i tehnologija postaju neizostavni dio djetinjstva današnjice. Sličnost u promatranim romanima predstavljaju zrelija razmišljanja s obzirom na dob glavne junakinje te kritički osvrti na određene događaje i likove.

Razlika među navedenim romanima jest na formalnoj, ali i sadržajnoj razini. Sva su tri naslova pisana u različitoj formi dnevnika. Sadržajnu razliku čini tematika romana. *Drugi dnevnik Pauline P.* te *Pobuna Pauline P.* pokazuju sličnu tematiku: obitelj, škola, prijatelji, slobodno vrijeme, nova poznanstva. *Morski dnevnik Pauline P.* sadrži i pedagošku funkciju jer opisuje snalaženje i podučavanje Pauline i njezinog razreda u školi u prirodi u Zadru.

Njezino je djetinjstvo prikazano kao sretno djetinjstvo sa sitnim problemima, ali se opisuju i oni manje lijepi trenutci koji pripremaju dijete na život koji neće uvijek biti gladak. U knjigama Sanje Polak prava ljepota djetinjstva zasjenjuje ružne trenutke. Ta djela nose bitna obilježja života prosječne današnje obitelji, što znači da će jednoga dana predstavljati svjedočanstvo o našim danima (Težak, 2014).

S obzirom na veliku popularnost serijala o Paulini P. među djecu, autorica možda isti odluči obogatiti još kojim nastavkom.

LITERATURA

1. Crnković, M. i Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti - od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
2. Dragun, D. (2010). *Dnevnik za djecu i mlade u hrvatskoj književnosti*. Doktorska disertacija, Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku.
3. Gabelica, M. (2008). *Dvadeset i pet godina od posljednje pobune*. Kolo, 18 (3/2008), 304-312.
4. Hameršak, M., Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international
5. Hranjec, S. (1998). *Hrvatski dječji roman*. Zagreb: Znanje.
6. Hranjec, S. (2006). *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Hrvatska književna enciklopedija, sv.3 (2010.-2012.) *Sanja Polak*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža
8. Kos Lajtman, A. (2011). *Autobiografski diskurs djetinjstva*. Zagreb: Naklada Ljevak.
9. Pilaš, B. (2004). *Raspršena vrela književnih djela*. Zagreb: Školska knjiga.
10. Težak, D. (2014). *Zlatni danci hrvatskih dječjih književnika: Sanja Polak*. U A. Pintarić (ur.), Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa: Zlatni danci 16 - 150 godina od rođenja Jagode Truhelke (str. 111-120). Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku.
11. Vrcić-Matalija, S. (2012). *Kulturološka predodžba djetinjstva u dječjem romanu*. Libri & liberi, 1 (2), 341-345.
12. Zalar, I. (1978). *Dječji roman u hrvatskoj književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Zima, D. (2011). *Kraći ljudi: Povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu*. Zagreb: Školska knjiga.
14. <http://www.hdkdm-klubprvihpisaca.hr/polak-sanja/> preuzeto 15. 9. 2016.

IZVORI

1. Polak, S. (2012). *Drugi dnevnik Pauline P.* Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
2. Polak, S. (2013). *Morski dnevnik Pauline P.* Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
3. Polak, S. (2009). *Pobuna Pauline P.* Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.